

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

KOMUNIKACE SE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝMI
COMMUNICATION WITH PEOPLE WITH HEARING
LOSS

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce:
PhDr. Jana Mottlová, Ph.D.

Autor:
Barbora Dvořáková

Praha 2022

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala paní PhDr. Janě Mottlové, Ph.D. za cenné rady v rámci praktické části a za trpělivost.

Dále bych ráda poděkovala mojí babičce a rodině Židkům za to, že byli součástí mého výzkumu, byli mi nápomocní a mohla jsem díky nim výzkum realizovat. Velké poděkování patří také mým blízkým přátelům za vzájemnou podporu a povzbuzení při psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Komunikace s lidmi se sluchovým postižením“ vypracovala samostatně.

Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 04. 2022

.....
Barbora Dvořáková

ANOTACE

Bakalářská práce s názvem „*Komunikace s lidmi se sluchovým postižením*“ je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část se zabývá obecně sluchovým postižením, kde se zaměřuji na rozdělení na sluchové vady a jejich klasifikaci. Nejobsáhlejší část bakalářské práce je věnována komunikaci, která je rozčleněna do mnoha kategorií a zmiňuje především její typy, např. znakový jazyk, mluvenou řeč, prstovou abecedu...

Dále je zde zmínka i o sociální integraci jedince, jeho začlenění a rodinném prostředí.

Nakonec jsou zde vyjmenovány kompenzační pomůcky, jejich typy a proč jsou tak důležité pro zlepšení kvality života neslyšících.

Poslední odstavec je věnován kochleární implantaci, jejím zavádění a možnostem využití.

V praktické části jsou rozhovory tří respondentů. Je zde přiblížen způsob jejich života jako neslyšící osoby, jejich výchova, vzdělání a využívané kompenzační pomůcky, které se v průběhu let měnily a vyvíjely.

Cílem práce je zjištění, jestli a případně jak se změnila a vyvinula komunikace za několik desítek let u neslyšících a srovnání dospívání a života mých respondentů. Porovnání kompenzačních pomůcek i postoj společnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sluchové postižení, neslyšící, komunikace, znakový jazyk, kompenzační pomůcky, kochleární implantát.

ANNOTATION

The Bachelor Thesis with the title „*Communication with people with hearing loss*“ is divided into theoretical part and practical part.

The theoretical part deals with the general hearing impairment. It also divides and classifies hearing defects. The most extensive part is dedicated to communication, which is divided into lot of categories and mention its types, for example Sign language, spoken language, finger alphabet...

Secondly there is mention about social integration of individual person, his incorporation and family environment.

Finally there are enumerated support aids, their types and importance.

Last paragraphs is dedicated to cochlear implantation, its introduction and possibilities of their lives.

The aim of this Bachelor Thesis is to comparison of my respondents and their lives.

Compare the possibilities of deaf people before and now, which support aids they use and how the hearing loss have affected their life.

KEY WORDS

Hearing loss, The Deaf, communication, Sign language, support aids, cochlear implant.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	
1. DEFINICE SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ	11
1.1. DIAGNOSTIKA	12
2. TERMINOLOGIE U SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH	13
3. ROZDĚLENÍ SLUCHOVÝCH VAD	15
3.1. NEDOSLÝCHAVOST	15
3.2. PŘEVODNÍ NEDOSLÝCHAVOST	15
3.3. PERCEPČNÍ NEDOSLÝCHAVOST	15
3.4. CENTRÁLNÍ NEDOSLÝCHAVOST	16
3.5. LEHKÁ NEDOSLÝCHAVOST	16
3.6. STŘEDNĚ TĚŽKÁ NEDOSLÝCHAVOST	16
3.7. TĚŽKÁ NEDOSLÝCHAVOST	16
3.8. HLUCHOTA	17
4. KOMUNIKACE	18
4.1. MLUVENÁ ŘEČ	18
4.2. DÝCHÁNÍ	19
4.3. TVORBA HLASU	19
4.4. ARTIKULACE	20
4.5. ODEZÍRÁNÍ	20
4.6. ZNAKOVÝ JAZYK	22
4.7. ZNAKOVANÁ ČEŠTINA	23
4.8. PRSTOVÁ ABECEDA	23
5. SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ V BĚŽNÉM ŽIVOTĚ	25
5.1. SOCIALIZACE	26
5.2. DOPAD RODINY NA ROZVOJ SEBEREFLEXE	27
5.3. SOCIÁLNÍ KLIMA U SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ	28
5.4. INTEGRACE DO BĚŽNÉHO ŠKOLSTVÍ	29
6. KOMPENZAČNÍ POMŮCKY	32
6.1. SLUCHADLA	33
6.2. KOCHLEÁRNÍ IMPLANTÁT	34
PRAKTICKÁ ČÁST	
7. KVALITATIVNÍ VÝZKUM	35
7.1. CÍL VÝZKUMU	35
7.2. METODOLOGIE	35
7.3. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	36
7.4. TECHNIKY SBĚRU DAT	36

7.5. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ.....	37
8. DISKUSE.....	56
8.1. ZÍSKANÉ POZNATKY Z VÝZKUMU	59
ZÁVĚR	60
SEZNAM PŘÍLOH.....	61
PŘÍLOHY	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	64

ÚVOD

Jako téma bakalářské práce jsem si vybrala komunikaci s neslyšícími lidmi. Vyrůstám odmalička v rodině s neslyšící babičkou, tudíž je mi tento typ postižení velice známý a blízký.

Zmiňuji a snažím se zde přiblížit celkový význam sluchového postižení a zaměřuji se také na to, jak postižení ovlivňuje celou rodinu i kamarádské prostředí jedince.

Neslyšící jsou často vyloučeni z kolektivu proto, že třeba neumí odezírat, nerozumí každému slovu anebo se i stydí vyjadřovat. Důležitou roli zde hraje rodina a to, jak k dané situaci přistoupí.

Moje babička umí perfektně odezírat, tudíž jsme spolu s dorozumíváním nikdy problém neměly. Znakový jazyk sice umí, ale odmítá ho používat, protože zastává názor, že se neslyšící má učit především mluvit, a ne znakovat. Chci zde ale také vyzdvihnout, jak babička ve 30. letech minulého století zvládla navazovat kamarádské či partnerské vztahy a přiblížit jaká omezení ve škole nebo sportu měla.

Pro porovnání jsem si zvolila také naši kamarádku a dále jejího syna, kteří jsou o několik desítek let mladší než moje babička, ale ona i přes komunistický režim vystudovala jako neslyšící vysokou školu a její syn naopak má omezení minimální.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické.

V TEORETICKÉ ČÁSTI se zaměřuji pomocí odborné literatury na definici sluchového postižení, vymezení jeho typů a více postižení specifikovat.

Pomocí článků ze zahraničních časopisů rozepisuji komunikaci, které je celá práce věnována a zmiňuji zde možné typy dorozumívacích prostředků. Mezi nejčastější patří znakový jazyk, který se stává pro většinu neslyšících jazykem mateřským a je zde také uvedena i důležitá práce logopedů.

Další a obsáhlejší kapitolou jsou kompenzační pomůcky, které jsou pro každého neslyšícího člověka jinak potřebné dle míry ztráty sluchu. Každý neslyšící jedinec používá jiné a mezi nejzákladnější pomůcky patří například televizní titulky, které používají i slyšící jedinci, např. k překladu jazyka.

Nejdůležitější, a pro neslyšící také nejnápomocnější pomůckou je kochleární implantát. Díky němu mě moje babička mohla poprvé v životě slyšet a celkově ji změnil a usnadnil život.

V PRAKTICKÉ ČÁSTI bakalářské práce se zaměřuji konkrétně na životy mých respondentů. Pomocí rozhovoru a následných výzkumných otázek zde chci ukázat a přiblížit život jejich očima. Režim, kterým si museli projít a překážky, které prožili, a přesto se všichni mohou pyšnit rozmanitým životem.

CÍL PRÁCE

Cílem práce je zjištění, jestli a jak se změnila a vyvinula komunikace u neslyšících za několik posledních desítek let. Je zde porovnáno využití kompenzačních pomůcek dříve a nyní a také porovnání vztahů v rodině.

Teoretická část

1. DEFINICE SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

Termínem *sluchově postižení* je nazývána určitá skupina osob, která se rozlišuje především podle stupně a typu postižení. Jedinci zařazující se do této skupiny se vyznačují Neslyšící s velkým „N“ podle kulturní definice hluchoty. Převzato je to z anglického jazyka, kdy „deaf“ označuje přídavné jméno neslyšící a „Deaf“ kulturní menšinu lidí jako skupinu.¹

Na sluchové postižení lze nahlížet dvěma způsoby. Nejdříve z medicínského hlediska, a poté jako na postižení vyžadující specifické vzdělávací přístupy. Z medicínského hlediska se jakákoli odchylka funkce sluchu hodnotí jako sluchové postižení, ale je zde důležitá kvantita a kvalita sluchu.²

Rozlišují se však termíny vady sluchu a sluchového postižení. Na vadu sluchu je nahlíženo spíše ze zdravotnického hlediska, tedy do jaké míry je sluchové vnímání využíváno pro běžný život a komunikaci. Na sluchové postižení z psychosociálního hlediska jako na vadu neboli deficit.³ Sluchové postižení jako negativní důsledek na kvalitu života je ovlivněno různými faktory. Například typem postižení, stupněm, věkem, odhalením diagnózy a úrovní sociální péče. Sluchové postižení je klasifikováno do tří oblastí – podle doby vzniku (vrozené a získané), stupně postižení (podle naměřené kvality sluchu v decibelech) a podle lokalizace (periferní a centrální vady).⁴

Vrozené vady spadají už do prenatálního období a dítě se již s touto vadou narodí. Vada vzniká na základě narušení plodu během jeho růstu v těhotenství, nebo dědičností. Poškození plodu v důsledku dědičnosti nemusí být vrozené, ale může se projevit až později. Mezi hlavní genetické příčiny mohou patřit rentgeny, ozařování, nebo infekční nemoc matky dítěte v průběhu těhotenství. Vady získané se projevují už během porodu nebo krátce po narození dítěte.

---

¹ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-225-3. s. 11

² HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. s. 10. ISBN 978-80-262-0084-0

³ POTMĚŠIL, Miloň. *Sluchové postižení a sebereflexe*. Praha, 2007. s. 9–10. ISBN 978-80-246-1300-0

⁴ VALENTA, Milan a kol. *Slovník speciální pedagogiky*. Praha, 2015. s. 147. ISBN 978-80-262-0937-9

Zde je rozhodující, zda se sluchová vada prokázala před obdobím mluvené řeči, nebo až po tomto období. Jako příčina získané vady může být komplikovaný a dlouhotrvající porod, při kterém může dojít například ke krvácení do mozku.⁵

Oborem sluchového postižení se zabývá surdopedie, jejímž primárním zaměřením je výchova a vzdělávání jedinců. Tato věda má jeden společný zájem a cíl – sluchově postižené osoby.⁶ Surdopedie vznikla až v osmdesátých letech, do té doby spadala problematika sluchového postižení pod logopedii. Dříve byl pro sluchově postižené používán termín „hluchoněmý“, který označoval všechny jedince se ztrátou sluchu, ale ve skutečnosti jim přišel ponižující. Sluchové postižení jim totiž nebrání ve vydávání zvuků a řeči. Na okolí může ale jejich řeč působit nesrozumitelně.⁷

1.1. DIAGNOSTIKA

Sluch je vyšetřován většinou u rizikovějších případů, jako např. přidušení během porodu, sluchové syndromy nebo pokud se sluchová ztráta v rodině již vyskytuje. Důležitá je včasná diagnostika a podchycení.

Nejčastější léčebnou metodou je screening, jehož cílem je zjistit, zda ucho fyziologicky odpoví na zvuk. Screening se dělá již v porodnici.

Při dalších vyšetřeních se využívají například sluchátka, přičemž když si je člověk nasadí a uslyší tón, zmáčkne příslušné tlačítko.⁸ V případě, že výsledky nevykazují normální sluch, je dítě posláno na ORL a foniatrické vyšetření, které spadá pod příslušnou porodnici. Pokud opět dítě vykazuje ztrátu sluchu, následuje vyšetření na regionální ORL se specializací na novorozence, kde rozhodnou o vhodných kompenzačních pomůckách. Sluchový práh by měl být určen do šesti měsíců věku dítěte. Sluchadlo se doporučuje předepsat a používat už v šesti měsících věku dítěte a pokračovat s rehabilitací sluchu do batolecího období dítěte.⁹

---

⁵ HRICOVÁ, Lenka. *Komunikační kompetence žáků a učitelů na základních školách pro sluchově postižené*. Brno, 2011. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. s. 11–16

⁶ HAMPL, I. *Surdopedie*. Ostravská univerzita, 2013. ISBN 978-80-7464-327-9

⁷ LANGER, J.; KUČERA, P. *Základy surdopedie*. In.; LUDÍKOVÁ, L.; KOZÁKOVÁ, Z. (eds.) a kol. *Základy speciální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012, s. 25. ISBN 978-80-244-3092-8

⁸ *Medicína pro praxi*, 2013: 10 (10): s. 349 (www.medicinapropraxi.cz)

⁹ BENDOVIČ, Petra. Současné požadavky na včasnou diagnostiku a léčbu vrozené oboustranné velmi těžké vady sluchu. 2019. s. 77. Dostupné z: [Listy klinické logopedie 2019, 3\(2\):75](#)

79 DOI: 10.36833/lkl.2019.031

2. TERMINOLOGIE U SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

Obecným pojmenováním pro jedince s postižením sluchu je používaný termín „sluchové postižení“. Rovněž jako odlišné pojmenování pro jedince se ztrátou sluchu, kterou lze nahradit kompenzačními pomůckami, je nazýváno „nedoslýchavý“.

Český jazyk používá však pro různou míru závažnosti zobecněný pojem „neslyšící“. V anglickém jazyce používají zjednodušený termín „deaf“ – hluchý.

Oslovení jedince jako „neslyšící“, působí na majoritní společnost závažněji než oslovení „nedoslýchavý“, což je i z toho důvodu, že neslyšící mají nárok na vyšší sociální příspěvky. Je důležité včas určit, kterým jazykem bude dítě mluvit a který jazyk mu bude předáván od okolí.¹⁰

Jednodušší je naučit mluvit nedoslýchavé dítě, už kvůli logopedické péči a kompenzačním pomůckám, na rozdíl od výuky kompletně neslyšícího dítěte.

V USA se dokonce nachází Gallaudetova univerzita, na které studují pouze neslyšící děti a kde dostávají vysoké státní dotace. Vzhledem k malému počtu kompletně neslyšících studentů zde mohou studovat i nedoslýchaví.

Sluchově postižení se dokonce považují za jistou kulturní menšinu a chtějí být oslovováni s velkým „N“.

NEDOSLÝCHAVÍ

Velkou část této menšiny tvoří starší lidé, jejichž ztráta sluchu je důsledkem přibývajících věku. Právě ti jsou největšími adepty a nejširší skupinou kupujících v oblasti byznysu sluchadel a s nimiž se výrobci těchto aparátů pořád mají šanci zdokonalovat.

Díky sluchadlům se už od mala dokážou děti se ztrátou sluchu zdokonalit ve školním prostředí, například se s jejich pomocí učí lépe číst. Nevýhoda sluchadla spočívá ale i v tom, že to je pomůcka, která je vidět, a proto mohou mít takové děti občas problém se školní integritou.

---

¹⁰ PAUL, Peter V. *Language and deafness*. Jones & Bartlett Learning, 2009. s. 15

OHLUHLÍ

Pokud ke sluchové ztrátě dojde až okolo 3.–4. roku života, tzn. po částečném rozvoji řeči, jedná se o ohluchlého jedince. Je to podstatně menší nedostatek sluchu, protože vzhledem k logopedické péči zde vzniká menší komunikační bariéra.

Velký problém u těchto jedinců nastává spíše po psychické stránce, protože ohluchlí znají správné znění i původní zvuk slova, které už ale neslyší.

Pokud k ohluchnutí dojde až v pokročilém věku, je zde těžší se naučit se správnému odezírání nebo jiným způsobům dorozumívání. Mezi kompenzační pomůcky pro ohluchlé patří např. fax, televizní titulky, sociální sítě...

NESLYŠÍCÍ

Podle světové zdravotnické organizace je za neslyšícího označován takový jedinec, který není schopen slyšet ani největší možné zesílení zvuku. Nejbezpečnějším a zároveň nejkvalitnějším způsobem komunikace pro tyto jedince je začít ihned s rehabilitačními programy, a to sice se znakovým jazykem. Do tohoto procesu je důležité zahrnout i členy rodiny, aby zde byla minimální komunikační bariéra. Mimo znakový jazyk se učí i český jazyk, ale až jako druhotný, protože neslyšící používají znakový jazyk jako mateřský.¹¹

---

¹¹ HRUBÝ, Jaroslav. Terminologie ve sluchovém postižení-jedna z příčin problémů neslyšících dětí v orálních zemích. 1996, s. 10–14

3. ROZDĚLENÍ SLUCHOVÝCH VAD

3.1. NEDOSLÝCHAVOST

Z medicínského hlediska a hlediska surdopedie je nedoslýchavost jako taková stav snížených sluchových funkcí člověka, jejímž důsledkem je omezení sluchových funkcí, ne však hluchota. Nedoslýchavost může být převodní, percepční, smíšená. Také je jedním z prvních příznaků, kdy jde jedinec vyhledat lékařskou pomoc a zároveň při jejím zanedbání hrozí podcenění a zanedbání tohoto onemocnění.

Sluch je měřen v decibelech (dB). Označení jednoho decibelu určuje úroveň, kdy slyšící jedinec vnímá zvuk o hlasitosti 1000 Hz. Hertz je frekvenční jednotka, která udává počet kmitů za sekundu. Ideální zdravá sluchová frekvence je do ztráty maximálně 15 dB.¹²

3.2. PŘEVODNÍ NEDOSLÝCHAVOST

U převodní nedoslýchavosti je narušena funkce zvukovodu a středouší, čímž je narušen přenos sluchových vln skrze středoušní kůstky, zatímco sluchové dráhy i kognitivní funkce fungují v pořádku. U každého věku jsou typické jiné příčiny. U novorozence je převodní nedoslýchavost spojena s vrozenými vadami, u kojeneckého věku často souvisí s větší zánětlivostí středouší. V období rané dospělosti, tj. okolo 20. roku života, je nedoslýchavost spojována s možnými úrazy a po 50. roce života se zvyšuje pravděpodobnost možnosti nádoru v ušní oblasti.

3.3. PERCEPČNÍ NEDOSLÝCHAVOST

Tento typ nedoslýchavosti vzniká v důsledku narušení vnitřního ucha nebo sluchové dráhy. Dále ji můžeme dělit na dvě skupiny:

a) KOCHLEÁRNÍ – běžnější varianta, sluchově postižený jedinec slyší stejné zvuky jako zdravý jedinec a jsou zde pouze komunikační potíže.

---

¹² HAHN, Aleš, et al. *Otorinolaryngologie a foniatrie v současné praxi*. Grada Publishing as, 2006. s. 28

b) RETROKOCHLEÁRNÍ A CENTRÁLNÍ – nejčastější příčinou jsou nádory mostomozečkového koutu, které ze 70 % spadají do nádoru zadní jámy lebeční.

3.4. CENTRÁLNÍ NEDOSLÝCHAVOST

Zde je hlavním problémem nižší porozumění řeči a správná výslovnost tónů čistě. Jedinci mají menší slovní zásobu, špatně rozumí slovům, potíže jim dělá i rozlišování zvuků a tónů.¹³

3.5. LEHKÁ NEDOSLÝCHAVOST

Označujeme ztrátu 26–40 dB. Je to možnost slyšet slova normálně mluveným hlasem až do vzdálenosti jednoho metru. V tomto případě už lze předepsat sluchadlo.

3.6. STŘEDNĚ TĚŽKÁ NEDOSLÝCHAVOST

Označujeme 41–60 dB. Zde už je při mluvení ve vzdálenosti na jeden metr potřeba zesílit hlas. Problémy se v tomto případě vyskytují ve větších skupinách nebo například na hudebních akcích, kde dochází ke křiku na sebe navzájem. Jsou zde doporučována sluchadla, pravidelné sluchové kontroly a sluchové tréninky.

3.7. TĚŽKÁ NEDOSLÝCHAVOST

Označujeme 61–80 dB. Zde už je při mluveném slově v blízké vzdálenosti potřeba razantně zvýšit hlas, až křičet a dochází ke zhoršení řeči jedince. V tomto případě už jsou nutná sluchadla, odezírání či komunikace ve znakovém jazyce, ale i hlasová terapie a logopedie.

---

¹³ Interní Med. 2008; 10 (10): s. 470-473 (www.internimedcina.cz)

3.8. HLUCHOTA

Označujeme 81 dB a více. Neporozumění ani v případě křiku, mluvené slovo lze vnímat pouze odezíráním nebo znakovým jazykem. Pro jedince postihnuté hluchotou jsou pak vibrace důležitější než sluch, primárním smyslem se u nich ale stává zrak.¹⁴

AUDIOLOGIE

Obor vycházející z medicíny, který zkoumá normální sluch, jeho ztrátu, funkce i jeho možnosti pro komunikaci.

Podobný obor je foniatrie, který se zabývá hlasem, sluchem a řečí obecně, tudíž především zkoumá komunikační možnosti při poruchách sluchu.¹⁵

VIZUÁLNĚ-MOTORICKÉ KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY

Vývoj moderních technologií byl pro znakový jazyk přínosný především tím, že se dala jeho výuka zvěčnit poprvé například na videopřehrávače VHS. Ty začaly vznikat v devadesátých letech jako oficiální výukové programy, např.: *Znakový jazyk – základní kurz (1991)* nebo také *Základní slovník znakové řeči (1994)*.

Mezi první lektory znakového jazyka v ČR patří Václav Ptáček, Miroslava Kotvová, či František Šebesta, kteří vytvořili digitální program *Slovník znakové řeči I.* na DVD. Každý znak je zde kromě pantomimického předvedení také slovně popsán.

Od té doby jsou stále vyvíjeny nové metody a způsoby výuky znakového jazyka tak, aby byl každému snadno dostupný.¹⁶

---

¹⁴ HRICOVÁ, Lenka. *Komunikační kompetence žáků a učitelů na základních školách pro sluchově postižené*. Brno, 2011. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. s. 11–16

¹⁵ MUKNŠÁBLOVÁ, Martina. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Grada Publishing, as, 2014. s. 15

¹⁶ LANGER, Jiří. *Vizuálně motorické komunikační systémy – aktuální učební pomůcky pro rozšiřování znakové zásoby*. In: *IV. Mezinárodní konference k problematice osob se specifickými potřebami*. 2004. s. 245-250

4. KOMUNIKACE

Je potřeba určit a naučit se vyhovující komunikační prostředek při komunikaci se sluchově postiženými jedinci. Je pravděpodobnější, že jedinec, který používá sluchadlo či kochleární implantát, bude jako přenos informací upřednostňovat mluvenou řeč nebo odezírání na rozdíl od lidí, kteří sluchadlo nepoužívají a komunikují tak spíše skrze znakový jazyk nebo jiný vizuální způsob komunikace, např. prstovou abecedou.

Také ve světě jsou nejvyužívanějšími komunikačními prostředky znakový jazyk, prstová abeceda a odezírání.

Při konverzaci jsou využívány dva typy komunikačních systémů – auditivně-orální (mluvené slovo) a vizuálně-motorickým (znakový jazyk, prstová abeceda).¹⁷ Neslyšící obvykle nemluví, neboť jim vadí, že se neslyší, na rozdíl od nedoslýchavých, u kterých je mluvený projev více běžný.¹⁸

4.1. MLUVENÁ ŘEČ

Sluch kontroluje a ovládá vlastní mluvený projev. Při jeho absenci chybí jedinci jeho zpětná vazba, a proto se slyšícím lidem může zdát hlas neslyšícího jedince odlišný a většinou příliš hlasitý a nesrozumitelný. Mluvená řeč je podstatná hlavně při komunikaci s převládající společností slyšících. Čím méně slyšíme vlastní řeč, tím je těžší navázat plynulou konverzaci a začlenit se do společnosti.

Správné dýchání, hlas a výslovnost jsou hlavními body, které charakterizují komunikaci se sluchově postiženými. U dýchání je zhoršena jeho kvalita, a tím je narušena plynulost. Změny hlasu jsou u každé sluchové vady jiné podle její závažnosti. Je zde zhoršený tón hlasu, jeho výška a často i řečové vady.

Hlas kompletně neslyšícího nemusí znít příjemně. Je jiný, až moc hlasitý (nebo naopak příliš tichý), a je zde znatelně více slyšet výskyt hlasových poruch. U nedoslýchavého není hlas příliš výrazný a chybí mu samoregulace. Artikulace závisí na dlouhodobé péči logopedů, nevyvíjí se totiž samovolně.

---

¹⁷HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0. s. 49–50

¹⁸ SMITH, Richard JH, et al. *Deafness and hereditary hearing loss overview*. GeneReviews, 1993

Jedná se o narušenou schopnost spojování hlásek do vět – tzv. audiogenní dyslalii. Mezi další projevy špatného vývinu řeči patří také dysgramatismus, který vzniká v důsledku špatného pochopení mluvnické a jejích pravidel.

4.2. DÝCHÁNÍ

U neslyšících, kteří mohou mít sníženou kapacitu plic, jsou rozdíly ovlivněné situací, ve které mluví a stylem řeči, například klidné slovo anebo konfliktní slovo. Těžší jsou například hlásky „h, ch, š, č“. Dýchání u neslyšících je špatně koordinované a není plynulé. Tím, že se snaží dobře artikulovat, je dech o to přerušovanější a je do něj vkládáno několik doplněných vdechů, a tím se stává dech hlasitějším než u slyšících lidí. To souvisí i s věkem, čím dříve jsou jedinci neslyšící, tím ztížené dýchání mají.

4.3. TVORBA HLASU

Při znatelné ztrátě sluchu se projevuje výrazná změna tóniny hlasu, která bývá závislá na míře a rozsahu ztráty sluchu, jako například přeskokování hlasu, nezměněná barva hlasu i hlasové vady.

Hlasové vady se projevují nejčastěji ve třech oblastech, kterými jsou síla, výška hlasu a barva hlasu.

Během začátku procesu učení se u malých dětí objevuje spíše tišší hlas. Při větší ztrátě sluchu je využíván křiklavý hlas z toho důvodu, že jedinec sám sebe neslyší. Na výšce hlasu může být neobvyklá jeho hloubka, ale může být i přílišně vysoký. Z hlediska barvy může být například tichý, podobný šepotu, nebo také koktavý.

Existují i rehabilitační programy, které se hlasovým poruchám snaží předejít pomocí preventivního nácviku dechu.

Prevenzi je však možné dělat i individuálně, a to v následujících příkladech:

- dýchací cvičení na správné používání hlasu,
- cvičení hlasových technik (zvyšování a snižování tónu hlasu),
- správná teplota a vlhkost vzduchu (okolní prostředí),
- správné psychické rozpoložení při mluvení.

4.4. ARTIKULACE

Artikulace není vyvinuta spontánně, ale závisí na odborné péči lékařů. Její omezení vzniká i kvůli špatnému dýchání a tvorbě hlasu.

Důležitá je míra a rozsah sluchové ztráty u neslyšícího jedince. Ten je poté ztrátou sluchu omezen natolik, že má narušenou výslovnost, která zní mnohdy nápadně a nepřírozně.

Neslyšící mají jiné znění artikulace, a to hlavně v plynulosti mluveného projevu.

4.5. ODEZÍRÁNÍ

Odezírání je vstřebávání a zachycení informací úst komunikátora očima neslyšícího. Jinak řečeno jde o chápání informačního obsahu pomocí gest, mimiky a tělesných projevů. Odezírání však nikdy nemůže plně zastoupit sluchovou funkci.

Artikulací hlásek se sice snaží sdělit informace, ale jsou zde i chyby. Každé slovo má v důsledku nedokonalosti ústního obrazu více významů, a proto je potřeba správně odhadnout ten jediný. Intenzita hlasu však bohužel při artikulaci sdělit nejde, dá se ale stanovit rychlost a tempo mluveného projevu. Příliš rychlé tempo vede k neporozumění, a tím může dojít ke zkreslení obsahu informací.

Důležitým faktorem je předvídatelnost. Odezíráním je také omezená slovní zásoba i jazyková výbava jedince. Je zde potřeba mít předpoklady a určité nadání na smysluplné odezírání. Správné předpoklady jsou ovlivněny vývojem řeči a celkovou komunikační výbavou jedince.

Vnitřní podmínky odezírání

Podmínky vnitřního odezírání jsou ovlivněny řečovým vývojem a slovní zásobou. Další a velkou roli zde hraje vnitřní rozpoložení jedince.

Pokud se jedinec necítí pohodlně nebo je třeba unavený, velmi to samotný proces odezírání ovlivní.

Vnější podmínky odezírání

Mezi nejdůležitější podmínky pro správné odezírání patří oční kontakt a dobrá světelná viditelnost. U očního kontaktu je důležité, aby byl během řeči nepřetržitý.

Během hovoru se musí dbát i na určitou vzdálenost. Ta je individuální a přiměřená věku, ale je dodržována taková, aby bylo odezírání dobře čitelné. Ideálně do půl metru vzdálenosti při plynulé konverzaci.

Další důležitou podmínkou je správná artikulace. Na tu si jedinec musí dávat pozor, aby nepůsobil moc nepřirozeně, ale aby mu přesto bylo rozumět. Pokud jsou během hovoru používána gesta, nesmí odpoutat pozornost od samotného obsahu sdělení a měla by tedy sloužit jen jako pomocný prostředek.

Souhrn vnitřních a vnějších podmínek odezírání:

- fyziologické – nejsou narušené jiné funkce mozku ani zraku, trvalý stav organismu,
- technické – funkce pravidelnosti cvičení odezírání,
- psychické – pozornost, zrakové pojmy, paměť, emoce...,
- verbální – rozsah dorozumívacích schopností, znalost jazyka,
- nonverbální – rozsah chápání jiných komunikačních prostředků,
- věkové – vývin organismu během ztráty sluchu, fyzická zralost,
- sociální – sociální zralost, výslovnost,
- externí technické – vzdálenost a postoj při hovoru, způsob řeči (mimika, gesta...).

Metody odezírání

- **METODA ČISTÉHO ODEZÍRÁNÍ**

Tato metoda je založená na nulové pomoci čehokoli jiného. V běžné konverzaci se nepoužívá. Využívána je pro nácvik složitých slov. Výpomocí je artikulace, která je velice výrazná pro zkvalitnění samotného odezírání.

Tato metoda je těžší pro jedince se silnou ztrátou sluchu, tudíž pokud jsou odkázáni pouze na řeč jako způsob komunikace, měli by s touto metodou problém.

- **METODA S PŘÍLEŽITOSTNOU POMOCÍ**

Zde je možnost pomoci psanou formou. Jedinec se ztrátou sluchu si v psané podobě může doplnit informace, které odezíráním a z mluveného projevu nepochytil.

Dále je možnost využít i prstovou abecedu nebo znakový jazyk.

- **METODA ODEZÍRÁNÍ SE SIMULTÁNNÍ POMOCÍ**

Při zahájení tréninku odezírání je tato metoda velice nápomocná.

Nevýhoda při opakovaném a častém využívání této metody spočívá v tom, že může způsobit narušení samotného odezírání. Je důležité, aby se jedinec učil sám odezírat bez pomoci třetí osoby, a tím se i rozvíjel.¹⁹

4.6. ZNAKOVÝ JAZYK

Znakový jazyk je samostatný komunikační prostředek s vlastním výkladem slov a gramatikou je tvořen specifickými gesty rukou, jejich rozložením a pohyby i artikulací slov. V každé zemi je však znakový jazyk jiný. Po celé světě je až 300 druhů znakových jazyků, je to tedy stejné jako u mateřských jazyků, také je v každé zemi jiný.

Pro mnoho neslyšících je český znakový jazyk brán jako jazyk mateřský. Je upraven legislativou a v roce 2008 byl novelizován zákonem č. 423/2008 Sb.: „*Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob*“ – konkrétně § 4 Český znakový jazyk, který dokládá jeho pravost a vážnost, jako jeden z komunikačních systémů.²⁰

Základem je znak, který je rozdělen na manuální a nemanuální zobrazení. Manuální zobrazení ukazuje, kde je znak předváděn, správnou pozici ruky, prstů i dlaně. Do nemanuální části je zahrnuta veškerá další neverbální komunikace.

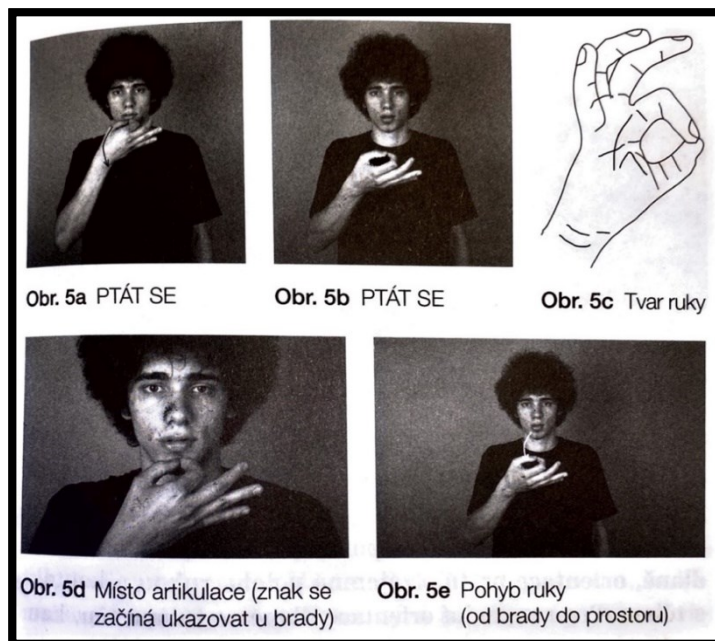
Například gesta a mimické projevy obličeje jsou zde velice důležité, protože tím dávají důraz na konkrétní sdělení a kupříkladu artikulace slov je nápomocná k rychlejšímu pochopení.

Pro většinu slyšících vypadá znakový jazyk jako divadelní hra – pantomima. Je to z toho důvodu, že jsou tak opravdu popisovány události a příhody, co se udály a předvádí se ostatním tak, aby si je dokázaly živě představit.

---

¹⁹ KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikace sluchově postižených*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2002. s. 193–205 ISBN 80-246-0329-2

²⁰ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 136 ISBN 978-80-7290-619-2

Obrázek č. 1 - Příklad českého znakového jazyka¹⁸

4.7. ZNAKOVANÁ ČEŠTINA

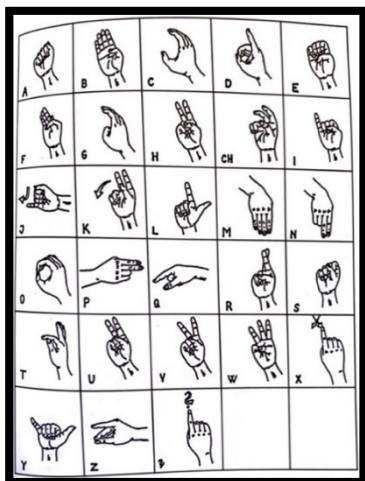
Znakovaná čeština byla vytvořena později než znakový jazyk, ze kterého vychází. Dbá více na gramatickou úpravu a správný slovosled. Praktikují ji lidé, kteří umějí perfektně odezírat, protože se zde nejvíce pozorují ústa a mimika, a naopak gestikulaci rukou vnímají jako přidaný doplněk.

Slovosled znaků ukazovaných znakovanou češtinou je stejný jako v normální mluvě, proto je důležité, aby neslyšící uměl i český jazyk mluvený.

4.8. PRSTOVÁ ABECEDA

Prstová abeceda je definována jako rozložení jedné nebo dvou rukou a prstů k vytvoření vizualizace písmen. Používá se nejčastěji k hláskování odborných názvů či cizích výrazů. Může být jednoruční nebo dvouruční. Ve světě je více známá a praktikovaná jednoruční prstová abeceda, v České republice používáme oba typy.

Uživatelé znakové češtiny musí znát perfektně i písemnou formu českého jazyka, protože se zde hláskují slova i celé věty. Je znatelně pomalejší, nelze jí tedy brát jako hlavní komunikační prostředek, nýbrž pomoc při odezírání.²¹

Obrázek č. 2 - Česká jednoruční prstová abeceda¹⁹

Obrázek č.3 - Česká dvouruční prstová abeceda¹⁹

²¹ HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0. s. 50–66

5. SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ V BĚŽNÉM ŽIVOTĚ

Výzkum z roku 2018, který sluchově postižené jedince zahrnuje se všemi sluchovými vadami, tvrdí, že různorodost neslyšících je dána kromě míry vady sluchu také psychickým nastavením jedince, které záleží především na postoji neslyšícího k jeho typu postižení.

Výzkum se uskutečnil kvantitativní i kvalitativní formou. Celkem se ho účastnilo 80 respondentů a 12 přímých účastníků. Kvantitativní část byla vypracována pomocí dotazníků s uzavřenými otázkami a pro část kvalitativní zvolili badatelé dotazník s otevřenými otázkami.

Dle světové zdravotnické organizace je z výzkumu z roku 2017 na světě přes 360 milionů osob s alespoň minimální ztrátou sluchu a z toho 36 milionů jsou děti.

V tomto důsledku se sluchové postižení odráží také v kvalitě života, jako např. v profesním uplatnění či následném vzdělávání. Ze subjektivního hlediska lze říct například sebepojetí.

V níže zmíněném výzkumu je porovnávána především kombinace objektivního a subjektivního pojetí kvality života.

Termín *kvalita života spojená se zdravím* může mít hodnotící charakter v sebepojetí jedince, zároveň však nemusí být myšlen v negativním směru, pokud jedinec svůj stav přijímá takový, jaký je, nemusí se zde mluvit o špatné kvalitě života oproti slyšícímu jedinci.

S kvalitou života je spojován termín *disability paradox*, kdy jedinec i v případě diagnostikovaného postižení necítí sníženou kvalitu života. V případě, že se po dlouhodobé změně zdravotního stavu nezhorší jeho sebepojetí, uplatňuje se zde tento paradox.

V subjektivní části jsou důležitými faktory především:

- doba vzniku postižení,
- míra sluchové ztráty,
- typ převládající komunikace s okolím,
- rodinná anamnéza (jiní neslyšící členové rodiny),
- integrace do běžného školství aj.

Tyto faktory se vzájemně ovlivňují a prolínají, a tím mají dopad i na samotné sebepojetí jedince. Pro sluchově postižené je přirozená nadměrná únava z důvodu větší koncentrace a soustředěnosti a frustrace z komunikačních prostředků s majoritní společností.

Při stálé kvalitě života hraje velkou roli rodina a její zabezpečovací funkce.

Záleží však i na tom, zda je postižený jedinec v rodině neslyšící jediný, nebo zda je i další člen rodiny sluchově postižený. V druhém případě je samozřejmě role jednodušší, a vzniká tak minimální komunikační bariéra.

Na druhou stranu se toto postižení hodně promítá do partnerských vztahů. Zde se jedná spíše o roli druhého jedince, zda je také neslyšící a důležitý je i jeho postoj k takovému vztahu.

Cílem kvantitativní části tohoto výzkumu bylo aplikovat výzkum na co nejvíce respondentů, proto byla dotazníková část přetlumočená i do znakového jazyka, zachycena na kameru a následně přepsána do písemné formy.

U Neslyšících jako minority bylo předpokládáno, že jejich mateřským jazykem je znakový jazyk.

V celkovém výsledku bylo zjištěno, že osoby se ztrátou sluchu hodnotí svůj život jako spokojený, bez ohledu na míru rozsahu sluchové ztráty.²²

5.1. SOCIALIZACE

Jedním z předpokladů úspěšného vývoje sluchově postiženého jedince je školní integrace. Školní prostředí lze považovat za jedno z důležitých ve vývoji osobnosti jedince.

Ztížené období to je mimo jiné také pro rodiče, kteří musí být při integraci dítěte o to větší opora.

Pokud má dítě takovou komunikační formu, během které zvládne říct a obhájit své pocity a myšlenky, má socializační proces o to jednodušší. Pakliže má dítě horší jazykové dispozice v rozsahu vzdělávání, je potřeba začít s bilingvní výchovou.

U dětí se sluchovou vadou je těžké najít obecný a objektivní přístup, a záleží tedy na konkrétním případě, zda je vhodnější speciální nebo běžná škola.

Posuzovací roli zde hraje jazyková výbava v porovnání s jeho vrstevníky v potenciální třídě běžné školy. Probíhá zde i socializace s majoritní společností, a to i například během rodinných návštěv v domácím prostředí. Komunikační úroveň je zde ale bohužel opět limitující, což může zapříčinit i špatný dopad na sebereflexi jedince.

Speciální škola však také nezaručuje 100% úspěšnost socializace. Tento typ školy většinou využívá možnosti internátu během vyučovacích dnů.

---

²² Speciální pedagogika, roč. 28, č. 4, 2018, s. 311–320

Děti vzdělávající se způsobem internátu mají uspořádaný program tak, aby všechny jejich edukační potřeby byly správně naplněny. Výhoda internátních škol je ta, že zde pracují i psychologové, kteří mohou pozorovat i případné sociální nebo vývojové poruchy dětí. Bohužel naopak tu je opět komunikační bariéra, která může zhoršit i kvalitu sezení u psychologa, a tím mu i ztížit možnost určení diagnózy jedince.

Kromě pedagogů, kteří sice mají na komunikační formy se sluchově postiženými různá školení, také záleží na sebepojetí dítěte, chuti jeho socializace a celkovém kolektivu třídy.

V takové třídě má spolužáky se stejnou vadou, ale v širší a majoritní společnosti mu jeho vada bude opět překážkou v socializaci.

Při úspěšné integraci žáka je důležitá také jeho komunikační výbava, jeho postoje a míra jeho ucelené identity. Školní komunikace má výchovné a vzdělávací cíle úměrné a přizpůsobené k věku a intelektu dítěte.²³

U neslyšícího dítěte (zejména okolo 3. věku života) je důležité, zda se vyvine následná motivace komunikovat. Získá-li odpovědi na své dotazy, bude mít motivaci se v komunikaci dále formovat a zlepšovat. Měl by být kladně hodnocen jeho úspěch a schopnost se samo rozhodnout, a tím být posílena jeho motivace.

Důležitou funkcí u mluveného slova je schopnost direktivní. Tato schopnost nám umožňuje záměrně ovlivňovat to, co říkáme.

Lze ji uplatnit i v našem případě v jiném měřítku na určitá slova u neslyšících dětí. Mezi nejčastější pojmy patří v tomto případě základní slova a potřeby, jako například: *ano, ne, konec*.

Hraje zde ale důležitou roli osoba, se kterou je komunikováno, protože kromě znaků je zde doprovod gest, mimiky i tónu hlasu.

5.2. DOPAD RODINY NA ROZVOJ SEBEREFLEXE

Míra sebereflexe je ovlivňována rodinnými příslušníky. Pokud jsou už od začátku našeho vnímání pocíťovány reakce okolního prostředí, formuje nás to v naší sebereflexi i reflexi na okolí. Z pohledu rodičů je důležité předvídat, chválit a vnímat dítě takové, jaké je.

---

²³ POTMĚŠIL, Miloň. *Sluchové postižení a sebereflexe*. Praha, 2007. s. 34–58, ISBN 978-80-246-1300-0

Pocit bezpečí má mít každé dítě, ale u neslyšících je důležité, aby ho jedinec opravdu vnímal a doma se i bezpečně cítil. Je důležité dítěti vynahradiť jeho sluchovou ztrátu v jiných ohledech a pomoci mu v hledání sebe sama, aby byl schopen reflexe.

Důležité je stanovení jasných projevů a norem chování dítěte v rámci jeho seberealizace. Pravidla tak samotnému dítěti sebereflexi usnadní.

5.3. SOCIÁLNÍ KLIMA U SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

Specifikum atypičnosti sociálního prostředí u sluchově postižených spočívá hlavně v malém přísunu informací, které se k jedinci v důsledku jeho omezení dostávají. Dále například může sociální klima ovlivnit školní integrita.

Škola a s ní také spolužáci, utužování vztahů s nimi, ale i výsledná školní hodnocení, mají obrovský vliv i na sebereflexi. Záleží, z jakého úhlu pohledu se bude na sluchové postižení nahlížet a jak bude reflektováno samotnému jedinci. Pokud již od začátku výchovy nahlíží rodina na sluchové omezení negativně, promítne se to v jedinci samotném.

Ve školním prostředí nahlížíme na sociální klima ze dvou způsobů:

- Komunikace a její úspěšnost

Jedná se o komunikační dovednosti mezi dětmi ve třídě navzájem, ale i mezi vyučujícím a žákem. Základním a hlavním prostředkem je řeč.

- Sociální klima ve třídě

Zde má klima dopad na celou školní úspěšnost žáků jednotlivě. Podporuje i psychickou pohodu veškerých pedagogických pracovníků.

Celkově je jasné, že třídní klima ovlivňuje veškeré dění po dobu výuky a nejdůležitějším činitelem pro zajištění dobrého sociálního klimatu je kvalita komunikace, které má dopad i na rozvoj a vývoj osobnosti jedince.

Rozvíjena je zde skupinová dynamika, která skupině prospívá zejména při posilování a utužování vztahů mezi členy skupiny, a proto se oba způsoby v nahlížení na školní klima vzájemně ovlivňují a prolínají.

Atmosféra třídy je utvářena i jejím prostředím, prostorami školy a zastává důležitou výchovně-vzdělávací funkci. Je to z toho důvodu, že školní klima je jedinci natolik blízké, že zde tráví většinu volného času, a škola ho tedy svým způsobem i vychovává. Konkrétněji se jedná o skupinové chování, které se vzájemně integruje.²⁴

5.4. INTEGRACE DO BĚŽNÉHO ŠKOLSTVÍ

Pokud si rodina přeje, aby dítě nastoupilo do běžné školy, jde do pedagogicko-psychologické poradny, která stav dítěte posoudí a následně doporučí vhodný typ vzdělávání. Poradna však může vyhodnotit a doporučit vhodnější možnost, např. speciální školu.

Rozhodnutí ohledně typu následného vzdělávání dítěte však dělají rodiče, kteří se mohou poradit se speciálně vzdělávacím centrem. Pokud je doporučena speciální škola, znamená to, že dítě dostatečně neovládá primární komunikaci v českém jazyce ani s pomocí asistenta pedagoga, ale využívá český znakový jazyk.²⁵

Zde je posuzována zralost a školní připravenost, speciální vzdělávací potřeby a celková specifika žáka k výuce. Na základě toho je vyhodnoceno, zda je třeba sestavit individuální vzdělávací plán, nebo integrovat dítě do běžné školy.

Pedagogicko-psychologická poradna poskytuje také profesní poradenství handicapovaným lidem. Pro neslyšící jsou vhodnější taková zaměstnání, kde není vysoká zvuková intenzita, aby nedošlo k dalšímu možnému poškození sluchu.

Pokud není jedinec dobře jazykově vybaven, nejsou doporučeny ani profese s náročností verbální komunikace. Posuzováno je to individuálně na základě jazykové vybavenosti a míry sluchové ztráty. Doporučené profese jsou např. v informatice, fotografování, grafické zaměření atd.²⁶

Od roku 2016 legislativa upravila novelu školského zákona č. 82/15 Sb. a změnila § 16 o *vzdělávání dětí a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami*. Jestliže žáci nezvládají vnímat řeč sluchem, přes sluchadla a jiné kompenzační pomůcky, mají nárok na vzdělávání v komunikačním systému pro neslyšící, který vyhovuje jejich potřebám.

---

²⁴ POTMĚŠIL, Miloš. *Sluchové postižení a sebereflexe*. Praha, 2007. s. 88–96, ISBN 978-80-246-1300-0

²⁵ ĎÁSKOVÁ, Adéla. *Školní zralost dětí se sluchovým postižením*. Brno, 2016. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Fakulta pedagogická. s. 22.

²⁶ KŘEŠŤANOVÁ, Lucie. *Jak mohou svému dítěti při výběru školy nebo profese pomoci rodiče?* [online] Praha: magazín Dětský sluch, 2022 [cit. 16.2. 2022] Dostupné z: www.idetskysluch.cz

Při vzdělávání v českém znakovém jazyce škola poskytne také paralelní vzdělávání v psaném českém jazyce.

Metoda učení českého jazyka je stejná jako při výuce cizího jazyka, tudíž výstupy jsou prezentovány v psaném českém jazyce a českém znakovém jazyce.

Jedinec má nárok na tlumočníka v případě, že je vzděláván ve třídě, kde většina studentů nepoužívá znakový jazyk. Také pokud jedinec při vzdělávání používá český jazyk s pomocí psaného textu, škola jedinci taktéž sežene přepisovatele.

Podle vyhlášky zákona č. 27/2016 Sb. je upřednostňováno vzdělávání v běžných školách.

ROZDĚLENÍ ŽÁKŮ PODLE MÍRY SLUCHU A MOŽNOSTI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ V BĚŽNÉ TŘÍDĚ

1. stupeň (žáci s častými záněty ucha, zhoršenou možností slyšet šepot)

Mezi metody výuky toho stupně postižení patří rozvoj kognitivních funkcí, např. paměť, pozornost. Kladen je důraz na individualizaci ve výuce. Není zde úprava závěrečných prací, nebo testů.

2. stupeň (žáci s chronickými záněty, tinitem, s možností sluchadel)

Zde je výuka soustředěna na praktické činnosti, probíhá častější kontrola, zda žáci rozumí výkladu a namísto poslechových cvičení dostávají žáci tištěné verze textů místo poslechu.

V tomto stupni jsou upravené přijímací zkoušky a škola má také nárok na příspěvek na kompenzační pomůcky a také možnost přizpůsobit třídy, např.: didaktické pomůcky, odhlučnění třídy, tablet...

3. stupeň (žáci se střední nedoslýchavostí, se souběžným postižením...)

Zde mají žáci většinou omezenou jazykovou schopnost, tudíž jsou v hodinách využívány didaktické pomůcky a učivo se těmto žákům přizpůsobuje. V tomto stupni již může být ve třídě také asistent pedagoga, který se jedincům věnuje.

Mají speciální výukové učebnice i více kompenzačních pomůcek během vyučování. Lze také rozložit jeden ročník do dvou let.

4. stupeň (žáci s těžkou vadou sluchu)

Žáci zde již mají i problémy v sociální interakci a vzniká také komunikační bariéra. Jsou zde speciální přístupy k výuce českého jazyka, který je vyučován jako cizí, tzn. skrze český znakový jazyk, kterým se jedinec dorozumí snáz. Ve třídách působí také tlumočníci nebo přepisovatelé. S upraveným vzděláváním může dokončení běžné školní docházky trvat po dobu deseti ročníků.

5. stupeň (žáci s nejvyšší potřebou podpůrných pomůcek)

Tito žáci komunikují pouze skrze český znakový jazyk nebo jinou neverbální komunikací. Je zde nutné, aby byla škola maximálně přizpůsobena jedinci. Žák je primárně vyučován v českém znakovém jazyce a až sekundárně v českém jazyce. Některé maturitní obory mohou trvat až pět let a žák má přizpůsobenou také maturitní zkoušku.²⁷

---

²⁷ KUNHARTOVÁ, Monika. Změny ve vzdělávání žáku se speciálními vzdělávacími potřebami. [online] Praha: magazín Dětský sluch, 2016 [cit. 9. 4. 2016] Dostupné z: www.idetskysluch.cz

6. KOMPENZAČNÍ POMŮCKY

Nárok na kompenzační pomůcky má jedinec s jakoukoli sluchovou ztrátou. Důležité je podat žádost na obecní úřad v místě bydliště a zjistit na kterou pomůcku má nárok a v jaké výši bude příspěvek.

Ze zákona však obecní úřad nemá povinnost kompenzační pomůcku proplatit, což se děje v případě, že nemá dostatek finančních prostředků.

Při prvním odmítnutí může být příčinou sám úřad jako takový, který neklade důraz na to, jak moc by pomůcka zkvalitnila život neslyšícího jedince.

Mezi základní kompenzační pomůcky, na které obecní úřad přispívá, patří například zvonek se světelnými efekty a zesíleným zvukem, aby ho jedinec mimo zvuk i viděl, dále například vibrační budíky, fax.

Lze je ale také dělit dle míry ztráty sluchu jedince na:

POMŮCKY KE ZLEPŠENÍ POROZUMĚNÍ ŘEČI NEDOSLYČAVÝCH:

- sluchadla,
- zesilovače zvuku (pro telefon/TV)

POMŮCKY KE ZLEPŠENÍ POROZUMĚNÍ ŘEČI NESLYŠÍCÍCH:

- kochleární implantát
- vibrační pomůcky

POMŮCKY KE ČTENÍ A ZÍSKÁVÁNÍ INFORMACÍ:

- televizní titulky
- upravené mobilní telefony
- internet

POMŮCKY PRO LEPŠÍ ORIENTACI V PROSTORU:

- vibrační budíky
- světelné zvonky.

6.1. SLUCHADLA

V dnešní době jsou nejúčinnější a nejčastější kompenzační pomůckou jsou právě sluchadla. Zesílení zvuku je vedeno přímo do ucha, ale míra hlasitosti je přesně a individuálně vytvořena podle sluchového omezení jedince. Sluchadla pro neslyšící děti umožňují především jejich začleňováním do běžných škol.

Dělíme je z mnoha hledisek:

PODLE AKUSTIKY

- Analogová – akustická energie je převáděna na elektrickou, kterou zesilovač zesílí a převede zpět na akustickou.
- Digitální – místo zesilovače je uvnitř sluchadla umístěn mikročip.

PODLE ZPŮSOBU ZAVÁDĚNÍ DO UCHA

- Kostní vedení – používáno u těžších forem ztráty sluchu.
- Vzdušné vedení – zvukovodová, závěsná a kapesní sluchadla.

PODLE TVARU

- Závěsná – nejužívanější – zavěšené za ušní boltec.
- Kapesní – uvnitř se nachází tužková baterie, nosí se uschované po kapsách.
- Boltecová – vedeno až do vnější části zvukovodu.
- Brylová – tvar brýlí, přičemž v nožičkách je zavedený zesilovač zvuku.

PODLE STUPNĚ ZESILOVÁNÍ

- Lehčí sluchové vady – ideální závěsná nebo kapesní sluchadla.
- Středně těžké sluchové vady – možné používat jakýkoli typ sluchadla.
- Těžké sluchové vady – fungují pouze závěsná nebo kapesní sluchadla.
- Velmi těžké sluchové vady – možné použít velká, závěsná či kapesní sluchadla.

6.2. KOCHLEÁRNÍ IMPLANTÁT

Kochleární implantace je chirurgický zákrok a alternativa k jiným kompenzačním pomůckám, která jedincům usnadní vývoj mluvené řeči.

Nahrazuje jedinci sluch, takže se poté nemusí dorozumívat znakovým jazykem, nýbrž svou rodnou češtinou a integrovat se tak do majoritní společnosti.²⁸

Kochleární implantát působí na sluchová vlákna elektrickými impulzy. Tento impulz je poté veden do mozku, aby rozpoznal zvuk.

Celková práce kochleáru spočívá v přenosu informací řeči do vysílací cívky. Ta je umístěna v magnetu, který má jedinec voperovaný pod kůží za uchem.

Magnet je součástí implantátu, který přijímá elektrické signály.

Důležitá je funkce sluchového nervu, který celý kochleární implantát stimuluje.

Ovlivní sluch natolik, že jedinci jsou schopní i telefonovat, docházet do běžné školy a dorozumívat se na místo znakového jazyka mluvenou řečí. Velmi přínosné je to zejména při rozpoznání řeči v otevřeném a hlučném prostoru a lokalizování konkrétního šumu.²⁹

Nárok na zavedení kochleárního implantátu pro jedince musí schválit audiolog, foniatr, ORL, psycholog a logoped. Nejdříve tedy pacient musí projít vyšetřeními u výše zmíněných specialistů. Před zákrokem je jedinec v intenzivní péči logopedů. Odborník zjišťuje úroveň řeči i sociální zázemí.³⁰

Roli zde hraje i dopad sluchového postižení na mluvenou řeč.

Další fáze už probíhá přímo v nemocnici, kdy je jedinec již hospitalizovaný, tudíž musí projít klasickým předoperačním vyšetřením (mimo jiné i neurologickým aj.).³¹ V ČR jsou tyto zákroky prováděny již od roku 1992. Celý zákrok může být hrazen ze zdravotního pojištění, záleží na posouzení pojišťovny. Celková suma se pohybuje okolo 750 000 Kč a operace trvá okolo tří hodin.³²

---

²⁸ Niparko JK, Tobey EA, Thal DJ, et al. Spoken Language Development in Children Following Cochlear Implantation. *JAMA*. 2010;303(15):1498–1506. doi:10.1001/jama.2010.451

²⁹ MITTMANN, Philipp, et al. Cochlear implantation for single-sided deafness: observations in poor performers. *Annals of Otolaryngology and Neurology*, 2018, 1.01: 018-022

³⁰ SVOBODOVÁ, Karla. *Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem*. s.13, Praha, 1997. ISBN 80-7216-002-8

³¹ BUJÁKOVÁ, Iveta. *Využití kompenzačních pomůcek u dospělých se sluchovým postižením*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Fakulta pedagogická. s. 24.

³² ŠTASTNÁ, Julie. *Sluchové postižení a komunikace*. 2008. Bakalářská práce. Karlova Univerzita. Fakulta humanitních studií. s. 24

Praktická část

7. KVALITATIVNÍ VÝZKUM

7.1. CÍL VÝZKUMU

Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní metodu. Zabývám se zde konkrétními neslyšícími osobami a popisuji jejich dosavadní život se sluchovým postižením.

Cílem výzkumu je porovnání životů mých respondentů v důsledku doby, ve které se narodili a posouzení, zda dochází k pokroku a zlepšení kvality života neslyšících.

Je důležitější zdůvodnit proč vlastně děláme výzkum na dané téma nežli zodpovězení otázky, kterou zkoumáme. Cíl výzkumu odůvodňuje výběr tématu autorovi práce.³³

7.2. METODOLOGIE

Metodou kvalitativního výzkumu jsem zvolila rozhovor. Tuto metodu jsem si vybrala na základě účelu této bakalářské práce, a sice porovnání odpovědí z rozhovoru.

Díky této metodě jsem měla během rozhovoru možnost i pozorovat respondenty během odpovědí, a sledovat i jejich neverbální vyjadřování. Metoda rozhovoru a osobního setkání mi umožnila nahlédnout na respondenty z neformálního úhlu pohledu a sblížit se s nimi.

Se všemi respondenty se znám již delší dobu, s Anicou Dvořákovou jsem vyrůstala od malička a Oldřiška Žídková s Honzíkem jsou také známí naší rodiny. Vzhledem k tomu je rozhovor veden přátelštější a uvolněnější formou a se všemi respondenty si tykáme.

---

³³ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum v pedagogice. *Současné metodologické přístupy a strategie pedagogického výzkumu*, 2006

7.3. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Otázky odpovídají stanovenému cíli kvalitativního výzkumu a dále budou podrobněji zkoumány.

1. Jak se od roku 1933 změnilы názory a komunikační prostředky u sluchově postižených ve společnosti?
2. Které kompenzační pomůcky se změnilы/zlepšily/vyvinuly?
3. Jak dobře ses integroval/a do běžné školy?
4. Ovlivnilo Tvé postižení život Tvých rodičů či sourozenců?

7.4. TECHNIKY SBĚRU DAT

Zvolenou technikou je výše zmíněná případová studie neboli kazuistika. Byla provedena na základě polo strukturovaného rozhovoru s respondenty a v jednom případě také dlouhodobým pozorováním respondentky v jejím přirozeném prostředí. Následně používám i vlastní zkušenosti a informace o respondentech. Rozhovor byl uskutečněn v místě, kde se cítili respondenti komfortně.

První rozhovor byl vzhledem k věku respondentky uskutečněn u ní doma, druhý rozhovor naopak z náročného časového vytížení respondentky v místě jejího beach volejbalového tréninku a u kávy a třetí pomocí video rozhovoru z důvodu nemoci.

Výzkumné otázky jsou směřovány na osobní a rodinnou anamnézu a týkají se především dospívání a orientování se v životě se sluchovým postižením.

Pozorování proběhlo zejména při neverbální komunikaci především se zaměřením na to, zda respondent odezírá, nebo jestli potřebuje znatelnější artikulaci či zvýšení hlasu.

Na tyto body jsou také otázky zaměřené a na závěr bude hodnoceno, zda proběhlo nějaké zlepšení a z kvalitnění života neslyšících osob.

Sběr dat probíhal od února 2022 do dubna 2022 a všechny rozhovory trvaly okolo 20 až 60 minut. Se všemi respondenty byla dobrá domluva, tudíž s každým stačilo jedno sezení.

Důraz byla kladen na zdravotní stav a momentální náladu respondentů, proto probíhal přerušovaně s krátkými pauzami.

Respondenti souhlasí se zpracováním a zveřejněním jejich údajů do bakalářské práce, proto nebudou anonymní.

7.5. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

ROZHOVOR 1 – Anica Dvořáková

OSOBNÍ ANAMNÉZA

První respondentkou je osmaosmdesátiletá Anica Dvořáková, která je neslyšící od tří let. V dětství trpěla na záněty uší a po prodělané nemoci spalniček ztratila 80 % sluchu. Kvůli tomu se jí také objevil Tinnitus – šelest v uších.

Vyrůstala ve slyšící rodině v Pardubicích a rodiče k ní také jako ke slyšící přistupovali. Na základní škole měla jen částečné úlevy kvůli tomu, že uměla perfektně odezírat.

Dále nastoupila na střední školu do Prahy na maturitní obor Divadelní a filmový průmysl, který úspěšně dokončila.

Bohužel práci v oboru nesehnala, protože jí byla velkou překážkou telefonická komunikace, které respondentka nebyla a není schopná. Našla si tedy práci v administrativě a zlepšila se v ovládání PC.

Když se seznámila s manželem, který si jejího postižení všiml hned, měla s tím problém jeho matka. I přesto ale žili v manželství mnoho let a vychovala zdravého syna.

Okolo padesáti let se přidala do komunity neslyšících a začala s nimi hrát volejbal.

Díky této komunitě si ji vyhledala funkcionářka svazu invalidů, kde jí nabídla i členství a Anica tam začala pracovat v oblasti poradenství a později se stala předsedkyní.

Do té doby nosila závěsné sluchadlo. Když z ničeho nic během jízdy v autě přišla o 100 % sluchu, podstoupila implantaci kochleárního implantátu, kterou měla plně hrazenou pojišťovnou.

Začala spolupracovat s logopedkou MUDr. Benešovou a společně vytvořily výuková videa kurzu odezírání a rehabilitační cvičení.

Za svou záslužnou činnost byla navržena Výborem dobré vůle na cenu Olgy Havlové, kterou v roce 2001 získala. Mezi její další ocenění patří také cena Křesadlo, kterou dostala od primátora hlavního města Prahy v roce 2002.

Od roku 2006 utlumila svou činnost ze zdravotních důvodů a doteď se plně věnuje rodině.

1. OTÁZKA

„Od kdy jsi neslyšící?“

„To mi bylo kolem tří let, dostala jsem spalničky od starší sestry. Tenkrát nebyla antibiotika, takže to mělo další následky – zánět středního ucha, poté mi praskly oba ušní bubínky a byl konec. Následovala všelijaká vyšetření, kterých bylo nespočet. Přišla jsem o 80 % sluchu.

Od dětství také trpím Tinnitem, to je takový šelest v uších. U každého to má jinou formu, ale je to velice nepříjemné tak jako tak, to hučení, pískání, škrábání... Prostě v různých formách ten vnitřní zvuk a ten dokáže člověka přivést i do bláznince.

U mě to bylo tak, že ho mám furt, ale už jsem se s tím tak sžila, že si na to nestěžuji.

Nebrala jsem to jako závadu, ale spíš jako fyzický projev mého těla, který je zapříčiněný hluchotou, a to mě bránilo v soustředění.“

2. OTÁZKA

„Jak se s Tebou dorozumívali doma?“

„Jako s úplně normálním dítětem, protože nějaký zbytek sluchu tam byl a nebyla to úplná hluchota. Rodiče na mě mluvili, já jsem hodně opakovala fráze, takže bych řekla, že můj řečový vývoj byl skoro normální jako u ostatních slyšících dětí.

Chodila jsem na hodiny odezírání k odbornému logopedovi, to mně bylo cca 10 let a od něj nejen, že jsem se naučila odezírat, ale dával také pozor na moji výslovnost, protože některé hlásky byly špatně. Moc mi ale pomohl.“

3. OTÁZKA

„Kdy ses poprvé cítila odlišná od ostatních?“

„No, to už na základní škole. Byla jsem odlišná třeba tím, že jsem byla osvobozená od zpěvu, hudební výuky a že jsem měla celkově mimořádné přístupy učitelů. V kolektivu třídy jsem neměla s komunikací problém, protože děti mezi sebou mluví nahlas, křičí atd. Ale pokud na mě někdo mluvil zezadu, tak jsem pochopitelně nereagovala, musela jsem vidět na to dítě, které mluví.“

4. OTÁZKA

„Kdy ses cítila v kolektivu šťastně?“

„Já jsem neměla nikdy specifické pocity mezi dětmi. Chovala jsem se normálně, ony mě brali normálně, a neměla jsem tak s nimi žádné problémy. To slovo šťastný mi k mému dětství příliš neladí.

Odezírání jde lépe s věkem, to jde s tebou, tudíž ta komunikace v nějaké skupince byla lepší a lepší. Ty si pamatuješ, jak vypadá ten tvar úst při jednotlivých hláskách, slovech a podobně, a pak to jde už samo.“

5. OTÁZKA

„Jak Tě Tvé omezení ovlivnilo na ZŠ, popřípadě které úlevy jsi měla?“

„No hlavně v českém jazyce, když jsme psali diktáty, tak já jsem prostě dostala papír od učitele, kde byla vynechaná měkká a tvrdá i a některá jiná slova a měla jsem tak místo diktátu doplňovačku.

A zajímavé je, že na mě učitelé brali takový ohled, který byl zásluhou mého tatínka, protože ten učil a byl sám profesorem, takže jsem měla tak trochu protekci. Učitelé stáli ve třídě během vyučování většinou přede mnou a mluvili nahlas a zřetelněji, takže já jsem v tomto problémy neměla.

Horší to bylo, když učitel chodil po třídě a byl ke mně zády, to jsem nerozuměla nic.

V dospělosti jsem se bavila s mojí maminkou o tom, proč mě nedali do speciální školy pro hluchoněmé a je to proto, že usoudili, že dokud mluvím a odezírám, tak nebudu znakovat a budu pořád dál normálně mluvit. Jakmile bych totiž začala znakovat, znamenalo by to, že bych přestala mluvit, a zhoršila by se mi tak řeč.“

6. OTÁZKA

„Ovlivňovalo Tě Tvé postižení při výběru střední školy?“

„Samozřejmě. Nemohla jsem jít například na gymnázium, kam mě naši dát chtěli, ale nebylo to možné, tam bych to nezvládla. Hlavně jazyky, protože ve vyšších třídách byla třeba latina, a to bych nezvládla.

Udělal jsem zkoušku na měšťanku, což bylo vlastně pokračování po obecné škole čili druhý stupeň. Z toho potom následoval jednoroční tzv. učební kurz, ale to byla taková všeobecná příprava na všechno možné, to nebylo učení se řemeslu.

No a poté byl problém kam na střední školu a naši usoudili, že ta odborná škola pro ženskou povolání Vesna, kde se žáčky učily šít, vařit, domácí práce, hospodaření, že tohle by pro mě mohlo být nejvhodnější, protože by zde nebyl přímý kontakt s lidmi, a to bylo stěžejní, tento kontakt.

No tak sem jsem chodila až do druhého ročníku a pak nastala situace, že se tato škola rušila a udělala se z ní zdravotnická, tak jsem musela přestoupit a byl problém kam dál. Ale protože já jsem doma hodně kreslila – jako panenky, šaty a měla jsem docela talent, tak naši usoudili, že bych mohla dělat třeba nějakou grafickou školu.

Tak nakonec si to tatínek v Praze zjistil, že je střední uměleckoprůmyslová a že tam je obor Divadelní a filmové návrhářství, tak jsem tam udělala zkoušky a byla jsem přijatá.

Přijímačky byly formou talentových zkoušek a osobního pohovoru, kde jsem musela něco ukázat, tak jsem přinesla postavičky v módních modelech. U pohovoru oni věděli, že jsem neslyšící a brali na to asi i ohled a jelikož se hlásilo málo adeptů, tak mě i přijali.

Horší to bylo, když byla praktická výuka, protože jsme se museli naučit kostýmy a žánry v různých stoletích, veškeré styly oblékání jako šlechta, měšťanstvo.

Dále také, že každá divadelní hra má jiný charakter a jiné oblečení, tudíž jsem odezírala slova, která jsem předtím nepoužívala, nebo je ani neznala.

Celkově jsem měla horší známky, průměrné, ale odmaturovala jsem tam, a to je hlavní.“

7. OTÁZKA

„Má Tvé omezení co do činění s tím, proč jsi nešla studovat VŠ?“

„No tenkrát nebylo zvykem, aby se přijímali také postižení žáci, natož neslyšící přímo. I když jsem chtěla pokračovat v mém oboru, tak nebylo kam, protože ten obor neměl navazující studium, takže se to rozhodlo vlastně samo.“

8. OTÁZKA

„Které kompenzační pomůcky jsi během školní docházky využívala a které využíváš teď?“

„Až ke konci studia mi naši objednali sluchový aparát. Do té doby jsem pouze odezírala a znakový jazyk jsem ani neznala.

Mezi neslyšící jsem vůbec nechodila a ani jsem nikoho takového neznala, tudíž jsem neměla potřebu vyhledávat nějaké pomůcky.

První sluchátko jsem dostala od strejdy z Ameriky, a to bylo takové monstrum, větší a tlustší než mobil. Viselo to v kapsičce na krku, od toho vedly baterie, které byly připevněné na stehnu a další šňůra byla do ucha. Bylo to ale moc složité a ty baterie, které se do toho používaly se u nás skoro neprodávaly, takže to moc nešlo, a skoro jsem ho tedy nepoužívala.

Později mi maminky bratr ze západního Německa přivezl naslouchací brýle. To byly takové brýle, které měly vzadu zesilovač a takovou tvárnici, která se strkala do ucha.

To mi bylo 20 let, když jsem nosila tyto brýle.

Používala jsem to, dokud se nevyvinul lepší typ aparátu, takže po brýlích to bylo závěsné sluchadlo nebo na krk sluchadlo, no a končilo to kochleárním implantátem v roce 2000.

Dále využívám světelné budíky, světelné zvonky, no ale v ČR to bylo dost špatné, protože nikdo to nevyráběl, až po válce vznikaly takové ty soukromé firmy. Největší pokrok byl v roce 1945, kdy sem chodily věci z Ameriky a Německa.

Které podle zahraničních firem vyráběly kompenzační pomůcky pro nás, ale trvalo to dlouho a všechno to byly kopie. (tahle věta by podle mě měla být připojena k té předchozí a pokud chceš, aby začínala tím „které“, tak bych tu minulou ukončila čárkou a vytvořila tak rozsáhlejší souvětí, nebo bych napsala třeba „Ty podle zahraničních firem...“)

Později jsem využívala fax místo telefonu, poté existovaly i náramky, které když detekovaly, že se někdo blíží, začaly vibrovat, ale ten jsem nechtěla.“

9. OTÁZKA

„Pocit'ovala jsi těžší začlenění do kolektivu?“

„To bylo těžší, protože řada lidí nechápala, že někdo může mluvit, když neslyší. Takže mi nevěřili, že jsem neslyšící, protože jsem měla bohatou slovní zásobu, jelikož jsem jako malá holka hodně četla, a to prakticky všechno, co mi přišlo pod ruku.

Hodně jsem četla slovníky, kterých jsme měli celou sadu jako Ottův slovník naučný, což byl ve své době nejpopulárnější slovník. Když jsem něco nevěděla, tak jsem se do něj podívala a hned jsem věděla.

Ani s šikanou jsem se nesetkala, ale zato můj syn ano, kvůli mně, že má neslyšící matku. On mě totiž velice srdečně bránil, že se kvůli mně i popral několikrát, ale řekl mi to až zpětně.“

10. OTÁZKA

„Ovlivnilo u Tebe sluchové postižení navázání dlouhodobého kamarádství?“

„S kamarádstvím jsem neměla problém. Nevím, čím to bylo, ale nedělalo mi to nikdy potíže. To bylo možná také proto, že jsem oproti druhým vynikala ve sportu a ještě v kombinaci s hluchotou to prostě bylo zvláštní, že někdo neslyší a umí dobře některý sport, když tedy umí něco víc než ti druzí, zdraví lidé vlastně.

Ještě ze školy mám ale kamarádky doted', akorát už jsme starší, tak se nevidáme osobně, ale třeba si korespondujeme přes e-mail.“

11. OTÁZKA

„Pozorovala jsi u sebe těžší navázání vztahu s opačným pohlavím?“

„Ano, protože já jsem nikdy nikomu nepřiznala, že mám nějaké sluchové postižení. Zlom byl v tanečních, to jsem to řekla jednomu klukovi, se kterým jsem tancovala.

A on se na mě tak hezky podíval a řekl, že to není na závadu, to si pamatuji dodnes, protože mi úplně srdce poskočilo, když mi to řekl a začervenala jsem se.

Vnímala jsem, jak si kluci mezi sebou povídají a jelikož jsem uměla na dálku odezírat, tak jsem i věděla, co o mně říkají. Říkali si mezi sebou něco, že jsem divná a že jsem trochu hloupá.

Až když jsem se seznámila s mým budoucím manželem, ten o mém postižení věděl už předem. Protože jsem byla ve vinárně s kamarádkou, která také byla neslyšící, takže on nás tak jako pozoroval, protože seděl naproti nám.

No a pak najednou naproti mně na dálku vyzdvihnul sklenku vína, a tak jako mi přituknul, a to bylo jako z filmu úplně. Poté přišel k našemu stolu a zeptal se, jestli si může přisednout. No, a tak jsme si zbytek večera povídali a on mě pak doprovodil na tramvaj a zeptal se, jestli se můžeme znovu setkat. No a pak už to fungovalo.“

12. OTÁZKA

„Jak Tě přijala rodina Tvého manžela?“

„No, byli slušní, ale tchýni jsem nijak neoslnila, protože ona se nemohla smířit s tím, že její milovaný a jediný syn, si bere hluchou ženu. Nepředhazovala mi to napřímo, ale byla taková rozpačitá a nedůvěřivá. No, držela se celkově zpátky, na rozdíl od jejího partnera, který mi usnadnil řadu věcí ve společné komunikaci, jako například když hrozilo nějaké nedorozumění nebo hádka, tak on okamžitě zasáhnul a domlouval tchýni, protože to byla většinou její vina.“

13. OTÁZKA

„S jakou nejhorší překážkou ses během svého života setkala v ohledu na tvé omezení?“

„Určitě telefonování, to mě omezilo nejvíce, hlavně v dnešní době. Znemožňovalo mi to všechno, například i profesní kariéru.“

14. OTÁZKA

„Kdybys netrpěla sluchovým postižením, co bys zpětně udělala jinak?“

„Já se nechci tedy vychloubat, aby to nepůsobilo hloupě, ale víš, já jsem byla talent na všechno— sportovní, taneční...“

Moji rodiče důsledně dbali na to, abych měla všestranný pohyb a sport. I jsem jako malá chodila do baletu, ale jelikož jsem neslyšela, tak jsem stála vzadu jako poslední a držela jsem se toho, co dělala (tančila) moje sestra, která tam chodila také.

Určitě bych zpětně vystudovala vysokou školu a byla i třeba nějak více podnikavá. Byla jsem bystrá, byla jsem chytrá a celkově jsem měla hodně všestranných předpokladů.

15. OTÁZKA

„Ovlivnilo Tě Tvé postižení ve sportu?“

„Ano, v tenise například. Jelikož jsem nerozuměla rozhodčím, když soudcovali moje zápasy.

I přesto jsem hrála pardubickou juniorku i krajskou ligu, v Praze taky. Byla jsem v tom dobrá a taky to byla moje vášeň.“

16. OTÁZKA

„Máš momentálně motivaci se dál vzdělávat?“

„Teď už ne, tomu už bych se mohla jenom smát. Moje individuální vzdělávání je v počítačích a na sociálních sítích, jsem takový samouk ale.

Nejvíc mi vadí ta angličtina, že jí neumím pořádně. To byl můj hlavní předpoklad se naučit s internetem skrze angličtinu.

No a kvůli tomu Tinnitu jsem se nemohla učit jazykům, protože mi to bránilo v soustředění. Uměla jsem tedy německy, protože moje maminka byla Němka, ale s tím dalším jazykem to bylo prostě horší, protože mi to bránilo v pochopení toho, co je plně řečeno nebo vysloveno v tom cizím jazyce.“

17. OTÁZKA

„Jak jsi zvládla vychovávat dítě jako neslyšící?“

„No byla to práce, protože jsem měla neustálý strach a napětí a mrzelo mě, že třeba neumím zpívat, abych mu zpívala písničky. Manžel ale doma vždy pouštěl z gramofonu nějakou hudbu, takže zase ticho u nás nebylo a nebyl o to syn ochuzený.

Mohla jsem mu vyprávět pohádky. Neustále jsem ho chodila k postýlce kontrolovat, a tím to bylo napjaté no.

Manžel jezdil hodně na pracovní cesty do zahraničí, tak jsem byla na syna často sama a o to víc jsem musela být obezřetnější. Snažila jsem se, aby měl stejné podmínky jako ostatní děti a myslím, že není poznat, že by byl vychovaný neslyšící matkou, je taky teď pan doktor přece.“

18. OTÁZKA

„Bylo pro Tebe těžší si sehnat práci?“

„To je těžší v každém případě, protože je tady problém v komunikaci – omezení v telefonování. Ani jsem kvůli tomu nemohla jít pracovat do svého vystudovaného oboru, protože výtvarníci divadla byli s režiséry divadelních her především v telefonickém spojení.

Po maturitě jsem tedy byla rok nezaměstnaná, protože jsem nemohla nic sehnat a rodiče mě finančně podporovali, ale prakticky jsem celý ten rok chodila pravidelně do muzeí a knihoven, a tak jako se sama vzdělávala.

Nakonec jsem šla pracovat do administrativy, kde jsem přepisovala nějaké papíry na stroji a později i na počítačích. Naučila jsem se díky tomu psát všemi deseti a nakonec jsem zde pracovala cca 15 let.

Poté jsem se naplno začala věnovat Unii neslyšících, nejdříve jako členka a později jako předsedkyně.“

19. OTÁZKA

„Jak ses v zaměstnání začlenila do kolektivu? A měla jsi zde nějaké úlevy?“

„Žádné úlevy jsem neměla, ani nebyly potřeba. Kolegyně mě braly normálně a pomáhaly mi, například místo mě telefonovaly.“

20. OTÁZKA

„Čemu ses věnovala ve volném čase dříve a čemu se věnuješ nyní?“

„No dříve to byl sport, kina, četba. Nejvíce jsem hrála tenis samozřejmě, ale v zimě to bylo lyžování.

Do kina jsem chodila pouze na filmy s titulky, když teda byly, ale jinak jsem hodně četla nebo jsem chodila cvičit.

No a nyní hlavně rodině, vám vnoučatům, pejskovi milovanému, ale naučila jsem se i ovládat na televizi Netflix, kde ráda sleduji filmy i seriály.“

OSOBNÍ ZHODNOCENÍ ROZHOVORU 1

Tento rozhovor se uskutečnil u respondentky doma jelikož se vzhledem k jejímu věku nešlo přesunout jinam.

Respondentka byla ze začátku velice nervózní a odpovědi si dlouho rozmýšlela. Hodně se soustředila na odezírání, tudíž trvalo nějakou dobu, než se uvolnila a začala pohotověji odpovídat.

Probíhaly kratší pauzy, když to bylo potřeba, ale jinak rozhovor proběhl velmi dobře. Bylo vidět, že je respondentka nadšená, když mluví o svém životě, setkání s manželem nebo výchově syna a je hezké pozorovat s jakou vášní mluví i o tenisu.

Co se týká neverbální komunikace, tak ta zde byla minimální, protože oční kontakt bylo potřeba dodržovat nepřetržitě a větší gestikulace rukou také následně rušila samotný rozhovor. Od začátku do konce rozhovoru se nálada měnila a napětí zmizelo. Respondentka se rozpovídala i sama o podrobnějších tématech než dotazovaných a spontánně s nadšením mluvila.

ROZHOVOR 2 – Oldřiška Žídková

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Druhou respondentkou je sedmačtyřicetiletá Oldřiška Žídková, která je neslyšící od narození. Trpí praktickou hluchotou (cca 80% sluchové ztráty). Je třetím a v pořadí předposledním narozeným dítětem z kompletně slyšící rodiny. Za pomoci logopeda se naučila odezírat a ve čtyřech letech dostala první sluchadlo, které ovšem nebylo vyrobené jí na míru, tudíž nefungovalo spolehlivě a soustředila se převážně na odezírání.

Od první třídy chodila do speciální školy pro neslyšící v Praze. Rovněž také chodila na gymnázium pro neslyšící, které spadalo pod stejnou školu jako její ZŠ. Po maturitě absolvovala dvouletý nástavbový obor zaměřený na ekonomii.

S manželem, který je také neslyšící, se seznámila po gymnáziu v rámci volejbalových soustředění po republice. Mají spolu také neslyšícího, již dospělého syna, který má stejně jako manžel pouze střední nedoslýchavost, tudíž mají oba zvukovodová sluchadla a mohou i telefonovat.

Během mateřské dovolené studovala Českou zemědělskou univerzitu v ekonomickém oboru a úspěšně dokončila bakalářské studium.

Pracuje jako finanční specialista i účetní a vystřídala mnoho firem, její omezení ale nebylo překážkou.

Ve svém volném čase se už od gymnázia věnuje aktivně beach volejbalu, se kterým letos jede se svým týmem soutěžit na „deaf“ olympiádu do Ria de Janeiro.

Od roku 2019 má voperovaný kochleární implantát, který jí umožňuje i telefonování.

1. OTÁZKA

„Od kdy jsi neslyšící?“

„Od narození. Jako jediná ze čtyř dětí a ani si nepamatuji, že bychom v rodině vůbec měli někoho neslyšícího.“

2. OTÁZKA

„Jak se s Tebou dorozumívali doma?“

„No právě se všichni snažili, abych já hodně mluvila, takže znakový jazyk jsme ani nepoužívali, protože jsme ho neuměli.“

Jenom se mluvilo, a hlavně já jsem byla odkázána na to odezírání, takže ostatní se snažili, abych já na ně dobře viděla, když mluvili.

Dalo by se tedy říct, že umím perfektně odezírat, ale ono záleží na člověku, jak dobře artikuluje a celkově otvírá pusou.

Například když má někdo plnovous, knír anebo i předkus je znát v odezírání.“

3. OTÁZKA

„Kdy ses poprvé cítila odlišná od ostatních?“

„Já myslím, že asi od malička. Já jsem se jakoby rovnou stranila lidem, byla jsem fixována na matku. Moc mi pomohli moji starší bráchové, kteří mě tahali ven a já dělala vše podle nich. Hrála jsem s nimi fotbal, hokej, jezdila na kole, na lyžích, ale že bych sama někam šla do slyšícího kolektivu, to ne.

Až když jsem začala chodit ve druhé třídě na atletiku, tak jsem se trochu více socializovala, poté na tábory jsem jezdila, i když opět s bratry, ale v podstatě tam byl velký problém s tou komunikací s ostatními a kvůli tomu jsem se furt držela sourozenců a rodičů a díky nim jsem si ani nepřipadala nijak odlišná.

To až hlavně když jsem šla do puberty, tak tam jsem si toho začala nejvíc všítat, protože ty večírky, kluci, kteří mě začali nějak oslovovat a já jim nerozuměla a cítila jsem se trapně, tak jsem se držela v ústraní.

I moje mamka mi říkala, ať jdu taky někam na diskotéku a já naopak jsem radši byla doma.“

4. OTÁZKA

„Kdy ses poprvé cítila šťastně v kolektivu?“

„Když jsem byla mezi svými no, mezi neslyšícími ze začátku. Ale od té doby, kdy jsem poznala manžela, to nám bylo devatenáct, tak díky němu já jsem se více otevřela lidem, více jsem jim důvěřovala a nebála jsem se mluvit o svém handicapu.

Díky manželovi prostě.“

5. OTÁZKA

„Jak moc Tě Tvé omezení ovlivnilo na ZŠ, popřípadě které úlevy jsi měla?“

„Já jsem chodila tedy do speciální školy pro neslyšící, kde nás bylo ve třídě deset a měli jsme lavice postavené do půlkruhu, abychom všichni všechno pochytili, takže na té základce jsme neměli úlevy, ale měli jsme to samozřejmě nějak přizpůsobené pro nás no.

Až pak když jsem byla na té nástavbě, tak tam v podstatě, když máš ten cizí jazyk, tak jsem byla osvobozená od toho poslechu.“

6. OTÁZKA

„Ovlivnilo Tě Tvé postižení při výběru střední školy?“

„No tak to jsem automaticky pokračovala na školu pro neslyšící, která vlastně byla jedna s tou základkou mojí, takže jsem pokračovala na gymnázium pro neslyšící.“

7. OTÁZKA

„Má Tvé omezení co do činění s tím, proč jsi nešla studovat VŠ?“

„No po té nástavbě jsem šla vlastně rovnou do práce a až po deseti letech jsem si vzpomněla, že jsem se nudila a chtěla bych si dodělat vejšku, tak jsem si na mateřské se synem dodělávala na ČZU bakaláře.

Takže vlastně tohle moje postižení neovlivnilo, ale říkám synovi právě, ať toho využije teď toho studia, dokud to jde, protože si to víc užíváte.

Já tenkrát s malým jsem byla kolikrát naštvaná, že oni jedou na hory a já se musím učit na zkoušky no, takže jsem moc ale ráda, že jsem to udělala, ale říkám si, že jsem to mohla stihnout i dřív než při tom dítěti.

Blbý bylo, když jsem šla na tu vysokou, že nikdo ještě neměl moc zkušenosti s integrací neslyšících do běžného vyučování, takže já jsem celý prvák a druhák byla odkázána na zápisky ostatních, protože jsem pořádně neslyšela ani neviděla přednášející.

Jenže po spolužácích jsem to taky pořádně nepřečetla, tak jsem se na studijním oddělení domluvila a oni mi našli slečnu, která mi přepisovala přednášky včetně dotazů studentů do počítače a také jsem používala zesilovače zvuku.“

8. OTÁZKA

„Které kompenzační pomůcky jsi během školní docházky využívala a které využíváš teď?“

„Tenkrát jsem měla teda naslouchadla, ty zesilovače zvuku na vejšce, ale u těch byl problém, že zachytávaly jen zepředu mluvícího člověka, takže když měl někdo třeba dotaz zezadu, tak to už to nepochytilo no.

Dokonce se mi u jedné kantorky stalo, že mi tuto pomůcku odmítla, asi si myslela, že to chci nějak nahrávat, ale prostě byla zásadně proti. Když jsem ale došla na studijní, tak mi to zařídili a všichni učitelé už to tolerovali, aniž bych něco řekla, tak oni už věděli.

Jinak doma jsme měli světlené zvonky, a hlavně jak se syn narodil, tak jsem měla takovou světelnou a vibrační dětskou chůvičku na pláč, ale to vibrovalo i když se jen převalil na bok, takže jsem se vůbec nevyspala, protože tam byl problém s tou citlivostí, takže jsem používala sluchadla i na noc, abych syna vůbec slyšela.

Teď teda mám od roku 2019 ten kochleární implantát, a to můžu i telefonovat no, ale zrovna na hovory mám speciální mikrofon, který zesiluje zvuk, je to čistší a tlumí zvuky z okolí u toho.“

9. OTÁZKA

„Pocit'ovala jsi těžší začleňování do běžného kolektivu?“

„Hned po gymplu, jak jsem opustila ten neslyšící kolektiv. U syna jsme ho kvůli tomu naschvál integrovali do běžné školy, protože jsem věděla, že i když teď to bude mít těžký, tak do budoucna to bude jednodušší.

Já to totiž měla obráceně – jednodušší v tom, že jsem byla od začátku školy mezi svými, ale když jsem byla plnoletá po gymplu a měla jsem jít se učit do slyšícího kolektivu, tak to bylo těžký.

Ale šikanu jsem nezažila kvůli tomu, že jsem neslyšela. Tu jsem měla až od ředitelky, protože se jí za komunismu nelíbila moje extravagantní móda, kterou mi mamka sama šila.

Je pravda, že ale na té nástavbě jsem se tolik se spolužáky nebavila, protože oni si šli vždycky po škole někam sednout, a to pro mě nebylo, tam bylo hlučné prostředí, nic jsem z toho neměla, ale nedávali mi jako najevo, že bych jim vadila.

Snažila jsem se trochu začlenit a oni mě neupozadovali, ale spíš jsem se sama vyhýbala kontaktu, protože jsem se bála trapasu, že třeba nebudu rozumět a doptávat se.

Od té doby teda co jsem s manželem, jsem se otevřela nějakému navazování kontaktů.“

10. OTÁZKA

„Ovlivnilo u Tebe sluchové postižení navázání dlouhodobého kamarádství?“

„Jak v čem, ale většina neslyšících má kamarády mezi svými dalšími neslyšícími, a naopak běžní lidé vyhledávají sobě podobné lidi. Je to prostě o tom charakteru člověka, protože je třeba i znát, když se bavím s někým, kdo je sice zdravý, ale má v rodině někoho neslyšícího, třeba jako teď s tebou.

Spíše mám většinu dlouhodobých kamarádů z volejbalu, protože přece jen se vidíme několikrát týdně no. Potom také z práce mám normálně slyšící kamarádky, se kterými si udržuji ten kontakt.“

11. OTÁZKA

„Pozoruješ u sebe těžší navázání kontaktu s opačným pohlavím?“

„Já spíše ho sama nevyhledávala, takže většinou až na těch sportovních akcích, kde jsem hrála, jsem se hodně potkávala s klukama.

A s manželem jsme se pak seznámili na jedné z těch akcí a po pár dopisovacích pokusech už to vyšlo a bylo to, no.“

12. OTÁZKA

„Jak Tě přijala rodina Tvého manžela?“

„No asi zpočátku maminka nebyla moc nadšená, protože on je přece jen z vesnice a já z Prahy, tak spíše jako hrozbu mě asi měla.

Ona měla totiž představu, že manžel zdědí jejich barák na té Moravě a bude tam žít a on vlastně šel za mnou do Prahy no, což ona považovala za útěk teda. Potom to už teda přijali a maminka i sama přiznala, že se v Praze máme líp i co se týče pracovních nabídek.“

13. OTÁZKA

„S jakou nejhorší překážkou ses během života setkala v ohledu na Tvé postižení?“

„Možná asi když jsem hledala stálou práci po gymplu. Já měla hlavně problém, že jsem si moc nevěřila, podceňovala jsem se.

Pak díky manželovi, který mě vyzdvihoval, ať to naopak zkusím jít na ten pohovor a já se pořád bála a vymlouvala.

No a pak mě dokopal a já si našla práci.“

14. OTÁZKA

„Kdybys netrpěla sluchovým postižením, co bys zpětně udělala jinak?“

„Já myslím, že by asi všechno bylo jinak, jako například bych nepotkala svého manžela. Takže i negativní dopad by to mohlo mít, ale to nevíš nikdy. Prostě mohlo to být horší a mohlo by to být lepší.

Určitě kdybych slyšela, mohl ze mě být i horší člověk, protože jsem si díky handicapu více vážila života a měla jiné priority.

Naopak kdo ten handicap nemá, tak zase více hazarduje s tím životem, ale celkově je těžké říct, co bych udělala jinak.

Co se týče ale sportu, tak bych začala s volejbalem dříve a víc bych cestovala, a byla tak odvážnější. Brzdilo mě to v tom, že jsem si říkala, že nemám odvalu jet někam, jako máte teď vy ty možnosti odjet studovat do zahraničí, toho bych se bála.“

15. OTÁZKA

„Ovlivnilo Tě Tvé postižení ve sportu?“

„Ne, to vůbec. To mně naopak otevřelo nové možnosti, i se dostat na tu olympiádu pro neslyšící, na kterou teda v květnu odlétáme až do Ria včetně syna, ten také hraje volejbal.“

16. OTÁZKA

„Máš motivaci se dál vzdělávat?“

„No já myslím, že už to mám za sebou. Ale například v práci se vzdělávám tak průběžně, a i vlastně se budu přihlašovat teď na jeden kurz ve firmě, takže si myslím, že ono pořád je v čem se vzdělávat.“

17. OTÁZKA

„Jak jsi zvládla vychovávat dítě jako neslyšící?“

„No tam byl hlavně ten problém s tím vstáváním k synovi v noci, ale to jsme měli tu světelnou a vibrační chůvičku, a i jsme se s manželem střídali.

Na druhou stranu ale tím, že on má stejný ten handicap, tak jsme naopak mu mohli víc pomoci a věděli jsme, co je pro něj nejlepší. On v osmi měsících už měl teda potvrzenou sluchovou vadu a dostal sluchadlo, tak jsme přesně věděli, co a jak na rozdíl od mojí maminky, když měla mě.

U něj ani nebyl problém s mluvením, protože ho včas diagnostikovali, a tak jsme věděli ty správné metody a techniky na něj.

Takže tam byl problém jen když brečel a já třeba u sebe neměla tu chůvičku.“

18. OTÁZKA

„Bylo pro Tebe těžší si sehnat práci?“

„Ze začátku bylo, jak jsem říkala, tak hlavně kvůli mému nízkému sebevědomí. Velký problém byl hlavně s tím, že na všech inzerátech byl pouze kontakt na telefon a já v té době ještě neměla kochleární implantát, takže jsem netelefonovala.

Takže když už pak šlo odeslat životopis někam nebo tak a celkově ty počítače už začaly fungovat, tak to šlo. A když se mi poté ozývali zpět telefonicky, tak musel manžel nebo mamka za mě mluvit, no.

Já se kvůli tomu vyhýbala telefonickému shánění práce, a naopak jsem se snažila jít osobně někam, aby mě poznali a viděli, že i když neslyším, tak umím mluvit a odezírám, nepoužívám znakový jazyk, že jediná překážka by bylo to telefonování, no. A to se pak dalo domluvit, že to za mě bude zvedat kolegyně.

Někdo pro to měl pochopení, někdo ne. Každopádně mě pak někam přijali teda a už to bylo v pohodě a věděli o mně, že tohle nejde.“

19. OTÁZKA

„Jak ses v zaměstnání začlenila do kolektivu? A měla jsi zde nějaké úlevy?“

„Většinou jsem neměla problém se začlenit a jediná úleva teda bylo to telefonování no.

Ale hned v první práci jsem měla velký problém s šéfem. Bylo to většinou proto, že jsem ho neslyšela a špatně mu rozuměla, on byl nervózní, hlavně když měl něco opakovat kvůli mně.

Takže já jsem po roce za ním zašla do kanceláře, že chci dát výpověď, on z toho byl v šoku. Tak jsme si o tom promluvili a já mu řekla, že mi vadí, jak je nervní a kouří v kanceláři a on mi slíbil, že to dělat nebude a otočilo se to teda, že jsem si i řekla, že o mě fakt stál, no.

A to byl jediný problém s kolektivem, a to jsem si řekla, že odejdu no, ale firma stejně nakonec zkrachovala, takže jsem musela stejně najít novou práci.“

20. OTÁZKA

„Čemu ses věnovala ve volném čase dříve a čemu se věnuješ nyní?“

„Všeobecně to byl sport. Když jsem byla malá, tak jsem ještě chodila na kreslení, ale tam mě pak mamka našla, jak jsem v ústraní a nezapouji se a od té doby samé sporty, protože jsem od malička ráda soupeřila.

Díky mému postižení ke mně ostatní i tak nějak vzhlíželi, že jsem v něčem vynikala a kamarádili se se mnou možná jen kvůli tomu.

Začala jsem atletikou, pak jsem hrála házenou, pak jsem střídala čtyřkový a šestkový volejbal, a pak už jsem skončila u toho beach volejbalu a tam jsem dodnes.“

OSOBNÍ ZHODNOCENÍ ROZHOVORU 2

Tento rozhovor probíhal na sportovišti beach volejbalu, kde jsem odchytila respondentku mezi tréninky.

Nejdříve bylo z obou stran cítit napětí a nervozita, která se během pár minut odbourala při krátkém povídání o sobě.

Rozhovor probíhal bez pauzy okolo hodiny v docela rušné restauraci, ale to překvapivě respondentku nerušilo a plně se soustředila.

Mimo poslouchání i odezírala, a naopak i gestikulovala rukama. Bylo na obou znát, že jsme si nakonec přátelsky sedly a dobře si popovídaly. Seznámila mě i se svým manželem a dalšími neslyšícími kamarádkami a celkově rozhovor nakonec probíhal uvolněně a spontánně.

ROZHOVOR 3 – Jan Žídek

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Třetím respondentem je devatenáctiletý Jan Žídek, který je synem druhé respondentky a je neslyšící od narození. Trpí středně těžkou nedoslýchavostí. Od malička využívá sluchadla, nejdříve měl závěsná a nyní používá zvukovodová, která nejsou téměř vidět.

Je jedináček a vyrůstal v neslyšící rodině. Od malička se mu věnovala především babička kvůli správné výslovnosti.

Díky ní nastoupil do běžné školky, kde byl v logopedické třídě a dále nastoupil i na běžnou základní školu. Nyní bude maturovat na běžném gymnáziu a chystá se jít dále na vysokou školu.

Svůj volný čas tráví především hraním beach volejbalu, se kterým letos jede na olympiádu pro neslyšící.

1. OTÁZKA

„Od kdy jsi neslyšící?“

„Od narození už.“

2. OTÁZKA

„Jak se s tebou dorozumívali doma?“

„Hodně rodičům pomáhala moje babička, která se mi věnovala ve volném čase hodně a učila mě těžší slova a tak, chodil jsem také na logopedii.“

3. OTÁZKA

„Kdy ses poprvé cítil odlišný od ostatních?“

„No na základce jsem zažil pár posměšků na mě, ale to nebylo nic zásadního a bylo to jen chvíli. Takže vlastně jen teď když máme nějaké poslechové cvičení, ostatní rozumí a já dostanu místo toho text, abych tomu rozuměl. To je vlastně jediná situace, kdy se cítím odlišnější anebo že mám nějakou vadu.“

4. OTÁZKA

„Kdy ses cítil v kolektivu šťastně?“

„Já se na to snažím nemyslet a vlastně zapadnu vždycky. Na volejbalu trénuji především se slyšícími, takže tam problém není.“

5. OTÁZKA

„Jak Tě Tvé omezení ovlivnilo na ZŠ, popřípadě které úlevy jsi měl?“

„No, jak už jsem říkal, tak ten poslech, že buď jsem dostal papír, nebo jsem ho nedělal vůbec, a pak u přijímaček jsem měl čas navíc. Jinak nic.“

6. OTÁZKA

„Ovlivňovalo Tě Tvé postižení při výběru střední školy?“

„Ani ne, skoro vůbec.“

7. OTÁZKA

„Má Tvé omezení co dočinění s tím, proč jsi nešel studovat VŠ?“

„No poslal jsem si přihlášky, tak doufám, že se dostanu. Teď jsem dělal jedny Scio testy, ještě mě čekají další a v červnu ještě písemné přijímačky.“

8. OTÁZKA

„Které kompenzační pomůcky jsi během školní docházky využíval a které využíváš teď?“

„No hlavně sluchadla. Jinak máme zvonek se světelným signálem a budík mám s vibracemi a také mám hodinky, které mi vibrují na ruce.“

9. OTÁZKA

„Pocíval jsi těžší začlenění do kolektivu?“

„Někdy mě jen štvalo, že se mě lidé ze začátku ptali, co to mám na uchu, protože nevěděli, ale ve starších ročnících už nějak věděli sami, že neslyším. Jinak problém jsem neměl.

Ve škole i sedím uprostřed třídy, abych viděl dobře na učitele a on nechodil moc za mě, protože sluchadla nemají úplně prostorový zvuk.“

10. OTÁZKA

„Ovlivňovalo u Tebe sluchové postižení navázání dlouhodobého kamarádství?“

„Nevím o tom, že by to tohle ovlivňovalo, takže ne.“

11. OTÁZKA

„Pozoroval jsi u sebe těžší navázání vztahu s opačným pohlavím?“

„Tak momentálně nikoho nemám, ale s holkami se normálně bavím. Neměl jsem kvůli tomuhle nikdy problém.“

12. OTÁZKA

„S jakou nejhorší překážkou jsi se během života setkal v ohledu na Tvé postižení?“

„To je docela těžký, ale asi jen že neumím znakovat, tak občas se s neslyšícími tolik nedorozumím. Nebo na mě musí někdy lidé více artikulovat, když nerozumím, ale jinak asi žádnou větší překážku nemám.“

13. OTÁZKA

„Kdybys netrpěl sluchovým postižením, co bys zpětně udělal jinak?“

„Nevím co. Jen, že by babička o mě neměla tolik starostí, kdybych byl slyšící, protože jenom díky ní takhle dobře mluvím.“

14. OTÁZKA

„Ovlivnilo Tě Tvé postižení ve sportu?“

„Ani ne, naopak mi to dalo více možností. Například že jsme se dostali i na tu olympiádu pro neslyšící do Ria.“

15. OTÁZKA

„Máš momentálně motivaci se dál vzdělávat?“

„Tak ne, že by mě učení vysloveně bavilo, ale chci jít na tu vysokou a pak něco umět.“

16. OTÁZKA

„Bylo pro Tebe těžší sehnat si práci?“

„Brigádu jsem měl u mamky v práci, kde jsem dělal administrativu a i vlastně u tašky něco manuálně jsem dělal, tak zatím problém nebyl.“

17. OTÁZKA

„Jak ses v zaměstnání začlenil do kolektivu?“

„U mamky jsem měl vždycky někoho k sobě, a to bylo v pohodě, i když tam byl někdo stejně starý jako já, tak žádný problém nebyl.“

18. OTÁZKA

„Čemu ses věnoval ve volném čase dříve a čemu se věnuješ nyní?“

„Je to nejspíše úplně stejné už dlouho. Především volejbal, a tedy celkově sport, jinak třeba hry na počítači a PlayStationu.“

OSOBNÍ ZHODNOCENÍ ROZHOVORU 3

Toto setkání proběhlo online, protože respondent měl momentálně antibiotika.

Po opadnutí oboustranné nervozity byl rozhovor přátelský a uvolněný.

Celkově to bylo půl hodinové povídání a respondent i přes počítač skvěle rozuměl.

Sama rozhovor hodnotím kladně. Některé otázky byly na rozdíl od předchozích rozhovorů vynechány, protože se týkaly rodinného života, který samozřejmě devatenáctiletý kluk zatím neřeší.

Přesto jsem získala cenné informace a srovnání. Tento rozhovor byl přínosný především kvůli věkovému rozdílu, který mi zajistil současný pohled na komunikaci a vzdělávání mezi sluchově postiženými, i v porovnání s výše uvedenými respondentkami.

8. DISKUSE

V této kapitole se pokusím o celkové shrnutí zjištěných výsledků k jednotlivým výzkumným otázkám. Získané odpovědi budu porovnávat s uvedenou literaturou v teoretické části.

Respondenti byli vybráni na základě známosti a jejich podobnosti i přes velký věkový rozdíl.

Všichni přišli o sluch ve velmi nízkém věku, ale každý jiným způsobem. Zároveň má každý jiné rodinné poměry i osudy.

V porovnání s kapitolou socializace neslyšících musím zmínit, že velkou roli zde hraje právě rodina. U jedné respondentky byla integrace lehčí s ohledem na dobu, kdy se děti se speciálními potřebami nijak nevyjímalý, ani nevyčnivaly z kolektivu.

V teoretické části je zmíněná jazyková výbava, která udává předpoklad pro následné možnosti vzdělávání a byla v každém rozhovoru jiná. U první respondentky byla řeč včas vyvinuta, protože respondentka přišla o sluch až ve třech letech, tudíž byla řádně jazykově vybavena pro nástup do běžné základní školy a dalšího běžného studia.

Ve druhém případě, kdy respondentka ztratila sluch již při narození, byla jazyková výbava posilována logopedickou péčí a respondentka nastoupila do speciální školy. S integrací do běžné třídy na nástavbovém studiu po maturitě jí pomohl její manžel, který ji přivedl do kontaktu se slyšícími, a jelikož má také sluchovou vadu, i když slabší, věděl, s čím jí pomoci.

U třetího respondenta je značný rozdíl v tom, že jako jediný vyrůstal v neslyšící rodině, tudíž na to byli všichni připravený. Přesto se mu na maximum věnovala slyšící babička, která ho i s pomocí logopedky dostala do běžné školy, kde jedinou úlevou byla poslechová cvičení.

Co se týče sebereflexe, na tu měli všichni respondenti štěstí, především díky svojí rodině. Jak je zmíněno v kapitole o sebereflexi, obě rodiny se snažily dětem vynahrazovat sluchovou ztrátu jiným způsobem. Ve všech případech to byl především sport, ke kterému byli od malička vedeni.

Obě rodiny se snažily přizpůsobit se neslyšícím dětem. Rodina druhé respondentky se dokonce přestěhovala do hlavního města Prahy, aby mohla dcera docházet do speciální školy již od povinné školní docházky.

VÝSLEDNÉ ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY

1. Jak se od roku 1933 změnilý názory a komunikační prostředky u sluchově postižených ve společnosti?

Ani jeden z respondentů nezažil přímou šikanu od vrstevníků nebo jiných kolektivů, ale respondentky se raději samy držely od slyšící společnosti stranou. Automaticky vyhledávaly kolektivy jedinců se stejnou vadou, i když mají obě dnes i kamarádky mezi slyšícími. Třetí respondent se automaticky zařadil do běžného kolektivu, tudíž se začleňováním problém neměl. Pouze na základní škole občas zažil posmívání od spolužáků.

Největší problém pociťovaly respondentky v hledání zaměstnání, protože většinová společnost měla zaseté stereotypy, že pokud je zájemce neslyšící, neumí mluvit a pouze používá znakový jazyk. Obě komunikovaly hlavně skrze odezírání a později díky kochleárnímu implantátu se nemusely na pusu komunikátora soustředit tolik, a mohly tak vnímat i neverbální komunikaci.

Respondent nepociťuje nic těžšího, než kdyby byl slyšící, bude to mít tak v hledání stálého zaměstnání nejspíše mnohem jednodušší.

V dnešní době za pomoci digitálních technologií je pro obě respondentky umožněno normálně komunikovat pomocí kochleárního implantátu, který se dá regulovat na mobilním telefonu, a tím také splynout se slyšícím kolektivem. Mohou snadno nastoupit do běžné školy, a být tak od malička součástí běžného kolektivu.

2. Které kompenzační pomůcky se změnilý/zlepšily/vyvinuly?

V současnosti se lékaři snaží dát neslyšícímu jedinci sluchadlo už od malička, první může dostat již ve čtyřech měsících.

Existují nové mikrofony k telefonu nebo přímo k televizi, v případě, že jedinec chce opravdu slyšet zvuk, a nejen číst titulky.

Třetí respondent má dvě zvukovodová sluchadla, která v uchu ani nejsou vidět, tudíž si člověk na první pohled ničeho nevšimne.

Kochleární implantát se dá nyní ovládat přes aplikaci v mobilu, kde si může jedinec nastavit hlasitost i míru okolního zvuku.

Mezi další důležité pomůcky pro sluchově postižené jedince mohou patřit monitory dechu a dětské „chůvičky“. Ty mají jak světelné signály, tak i vibrační, a matka tedy nemusí být neustále ve střehu, protože jí vibrace probudí i ze spánku.

Kromě vibračních budíků neslyšící mohou využívat například chytré hodinky, které při oznámení zavibrují.

Na závěr bych uvedla aplikaci „Transkript“, kterou si neslyšící může stáhnout do svého mobilního telefonu. Ta ulehčila každodenní komunikaci sluchově postiženým jedincům především v posledních letech, kdy pro ně během pandemie a nošení roušek bylo odezírání téměř nemožné. Aplikace nahraje zvukový záznam hovořícího člověka, který v telefonu převede do psané řeči, a neslyšící tak může komunikovat s okolním světem tímto způsobem.

3. Jak dobře ses integrovala do běžné školy?

Zatímco první respondentka automaticky nastoupila v roce 1939 do běžné školy, kde se snadno integrovala bez větších úlev, druhé respondentce, která nastupovala na základní školu v roce 1980, byla automaticky doporučena speciální škola pro neslyšící, tudíž se integrovala mezi slyšící kolektiv až v dospělosti.

Třetí respondent začínal se školní docházkou v roce 2009 a šel automaticky do běžné školy, protože měl výbornou jazykovou výbavu, chodil předtím do klasické mateřské školy tudíž nebyl důvod nástupu do školy speciální.

Pro druhou respondentku byla integrace těžší než v šesti letech u první respondentky, protože děti rozdílů tolik nevidí. Při integraci v dospělosti na nástavbové studium bylo pro druhou respondentku největším problémem její nízké sebevědomí. Sama se stranila ostatním lidem, nechodila na diskotéky jako její vrstevníci, tudíž se se slyšícími tolik nebavila. Takže integrace nebyla úplně úspěšná.

Zlom přišel až když se seznámila s manželem, který jí i přes svoji sluchovou ztrátu dodal sebevědomí i co se týče shánění práce, takže se začleněním poté problém neměla. Během výchovy syna nastoupila na běžnou vysokou školu, kde už její začlenění do kolektivu proběhlo poměrně hladce a dokázala si i sehnat materiály od slyšících kolegů.

U třetího respondenta byla integrace bez problémů, protože nebyl ani potřeba tlumočnick nebo asistent pedagoga, tudíž žádné úpravy škola kvůli němu dělat nemusela.

4. Ovlivnilo Tvé postižení život Tvých rodičů či sourozenců?

V rámci rodiny druhé respondentky se život doslova obrátil. Byla jediná ze čtyř dětí neslyšící, a bydleli mimo dosah speciálních škol, tudíž se musela celá rodina přestěhovat do Prahy.

U první respondentky to rodinu neovlivnilo, protože otec byl sám učitel, tudíž individuální přístup byl samozřejmý.

Celkově ani jedna z respondentek nezmínila jedinou výtku od svých sourozenců, naopak byli nápomocní a začleňovali je obě do běžných kolektivů, tudíž ovlivnění rodiny proběhlo v pozitivním slova smyslu.

Druhá respondentka už byla seznámena s diagnózou syna, a to stejnou, kterou mají oba rodiče, tudíž byli připravení.

Třetí respondent vyrůstal v neslyšící rodině jako jedináček, tudíž pro rodinu se nic nezměnilo. Mluvit ho učila převážně slyšící babička.

8.1. ZÍSKANÉ POZNATKY Z VÝZKUMU

V rámci celého výzkumu jsem si poslechla životní příběhy všech respondentů a i přes položenou otázku: „Co bys zpětně udělala jinak, kdybys nebyla neslyšící?“ musím říct, že je vidět, že každý prožil a prožívá zajímavý a rozmanitý život.

Moje babička by bez svého omezení nikdy nedělala předsedkyni Klubu ohluchlých a nejspíše by nikdy nedostala cenu Olgy Havlové.

Oldřiška by nejspíše nikdy nepotkala lásku svého života a nyní by nejela v létě na „deaf“ olympiádu, kde věřím, že bude se svým týmem úspěšná, protože celá rodina hraje volejbal a jedou tam společně. Honza by také pravděpodobně nejel na olympiádu.

V kapitole, která se zabývá začleněním do běžného školství jsem díky odpovědím mých respondentů byla také překvapen výsledkem. Nenapadlo by mě, že (samozřejmě posuzuji pouze tyto případy) se dá začlenit takto bez problémů, a že nejvíce kromě rodiny tomu napomůže právě škola a třídní učitelka.

Moje babička je mojí inspirací už od mala, ale nyní mám i širší obzory, co se týče sportovních výkonů neslyšících, a díky odpovědím Honzy i vidím, že ne každý toto bere jako postižení, protože ho to prakticky v ničem neomezuje.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce s názvem „*Komunikace se sluchově postiženými*“ bylo zjistit, jestli a jak se zlepšila komunikace se sluchově postiženými v průběhu desítek let. Během rozhovorů jsem mohla zjistit a porovnat i evoluci kompenzačních pomůcek.

Byli zde představeni respondenti, kteří v kontextu s výzkumnými otázkami mohli pomocí rozhovoru a otevřených otázek stručně vylíčit svůj dosavadní život se sluchovou ztrátou.

Celkovým záměrem bylo zjistit posun komunikace a integrace u neslyšících dříve a nyní.

Výsledky splnily moje očekávání, které bylo takové, že v dnešní době je využíváno speciálních škol pouze zřídka, z důvodu snadné integrace neslyšících.

V současnosti se zde při nástupu do školy posuzuje školní připravenost a také míra sluchové ztráty, a tudíž je možnost volby pro rodinu, zda chce speciální školu nebo běžné vzdělávání, to si myslím, že je velký posun.

Rodina se může naučit, jak s dítětem komunikovat a připravit ho i pomocí logopedů na studium v běžných školách.

Vzhledem k vyvinutým kompenzačním pomůckám už je celkově menší jazyková bariéra. Nově existují i aplikace do chytrých telefonů, kde stačí pouze přiblížit telefon k mluvící osobě a slova se automaticky přepisují v souvislý text. Nevýhoda toho je ale taková, že to přepisuje úplně vše, co telefon slyší a vnímá, tudíž i citoslovce apod. Mimo to lze také na takový telefon získat státní příspěvek.

Co se týče dětských chůviček myslím, že málokoho by napadlo, že mohou být i vibrující. Nebo například chytré hodinky, které vibrují, se mohou zdát jako kompenzační pomůcka, ale v dnešní době je využívá polovina populace běžných lidí.

Celkově si myslím, že neslyšící, pokud nosí sluchadlo, potřebují minimum pomůcek. Většina telefonů je již přizpůsobená k libovolné konfiguraci písma či hlasitosti a zvonky jsou hlasitější, tudíž světelný signál se hodí jen v případě, že jedinec sluchadlo nasazené nemá.

Ze všech respondentů jsem měla příjemný pocit také v tom, že o svém omezení mluvili velice otevřeně, bez sebemenšího studu. Jak již uvedli, v dnešní době jsou i dobře v kolektivu přijímání a co se týče šikany, pouze jeden s ní má menší zkušenost v rámci jednorázového vyřizování sporů.

V seznamování s jejich současnými partnery to respondentky neměly ztíženější oproti běžným lidem, tudíž si myslím, že jejich postižení nebylo tím největším omezením v životě.

SEZNAM PŘÍLOH

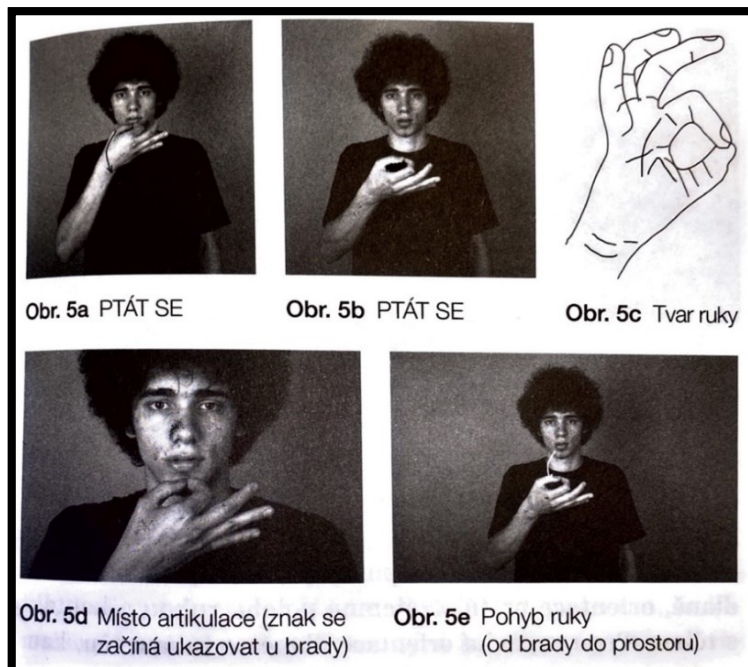
Příloha č. 1 – Příklad českého znakového jazyka, s. 14

Příloha č. 2 – Česká jednoruční prstová abeceda, s. 15

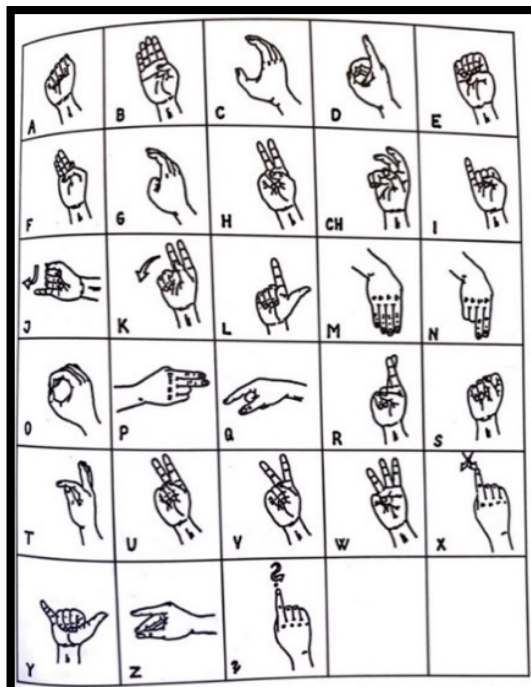
Příloha č. 3 – Česká dvouruční prstová abeceda, s. 15

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Příklad českého znakového

Příloha č. 2 – Česká jednoruční prstová
abeceda

Příloha č. 3 – Česká dvouruční prstová
abeceda

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIBLIOGRAFICKÉ ZDROJE

- BUJÁKOVÁ, Iveta. *Využití kompenzačních pomůcek u dospělých se sluchovým postižením*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Fakulta pedagogická. s. 24
- HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7290-619-2 s. 136.
- HAHN, Aleš, et al. *Otorinolaryngologie a foniatrie v současné praxi*. Grada Publishing as, 2006. s. 28
- HAMPL, I. *Surdopedie*. Ostravská univerzita, 2013. ISBN 978-80-7464-327-9
- HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. s. 10. ISBN 978-80-262-0084-0.
- HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-225-3. s. 11
- HRICOVÁ, Lenka. *Komunikační kompetence žáků a učitelů na základních školách pro sluchově postižené*. Brno, 2011. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. s. 11–16.
- HRUBÝ, Jaroslav. Terminologie ve sluchovém postižení-jedna z příčin problémů neslyšících dětí v orálních zemích. 1996, s. 10–14.
- Interní Med. 2008; 10 (10): s. 470-473 (www.internimedcina.cz).
- KRAHULCOVÁ, Beáta, 2003, s. 228. In Radka HORÁKOVÁ. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0. s. 50–66.
- KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikace sluchově postižených*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2002. s. 193–205 ISBN 80-246-0329-2.
- LANGER, J.; KUČERA, P. *Základy surdopedie*. In.; LUDÍKOVÁ, L.: KOZÁKOVÁ, Z. (eds.) a kol. *Základy speciální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012, s. 25. ISBN 978-80-244-3092-8.
- LANGER, Jiří. Vizually motorické komunikační systémy–aktuální učební pomůcky pro rozšiřování znakové zásoby. In: *IV. Mezinárodní konference k problematice osob se specifickými potřebami*. 2004. s. 245-250.
- MUKNŠÁBLOVÁ, Martina. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Grada Publishing, as, 2014. s. 15

- POTMĚŠIL, Miloš. *Sluchové postižení a sebereflexe*. Praha, 2007. s. 9–10. ISBN 978-80-246-1300-0.
- Speciální pedagogika, roč. 28, č. 4, 2018, s. 311–320.
- SVOBODOVÁ, Karla. *Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem*. s.13, Praha, 1997. ISBN 80-7216-002-8.
- Školský zákon č. 82/2015 Sb. Sbírka zákonů Česká republika.
- ŠŤASTNÁ, Julie. *Sluchové postižení a komunikace*. 2008. Bakalářská práce. Karlova Univerzita. Fakulta humanitních studií. s. 24
- VALENTA, Milan a kol. *Slovník speciální pedagogiky*. Praha, 2015. s. 147. ISBN 978-80-262-0937-9.
- Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Sbírka zákonů Česká republika.
- Zákon č. 423/2008 Sb., zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- BENDO VÁ, Petra. Současné požadavky na včasnou diagnostiku a léčbu vrozené oboustranné velmi těžké vady sluchu. 2019. s. 77. Dostupné z: [Listy klinické logopedie 2019, 3\(2\):75-79 DOI: 10.36833/lkl.2019.031](#)
- ĎÁSKOVÁ, Adéla. *Školní zralost dětí se sluchovým postižením*. Brno, 2016. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Fakulta pedagogická. s. 22.
- Interní Med. 2008; 10 (10): s. 470-473 (www.internimedicina.cz).
- KŘEŠŤANOVÁ, Lucie. *Jak mohou svému dítěti při výběru školy nebo profese pomoci rodiče?* [online] Praha: magazín Dětský sluch, 2022 [cit. 16.2. 2022] Dostupné z: <https://www.idetskysluch.cz/integrace/jak-mohou-svemu-diteti-pri-vyberu-skoly-nebo-profese-nejlepe-pomoci-rodice/>.
- KUNHARTOVÁ, Monika. Změny ve vzdělávání žáku se speciálními vzdělávacími potřebami. [online] Praha: magazín Dětský sluch, 2016 [cit. 9. 4. 2016] Dostupné z: <https://www.idetskysluch.cz/integrace/legislativa/zmeny-46/>.
- Medicína pro praxi, 2013: 10 (10): s. 349 (www.medicinapropraxi.cz).

- MITTMANN, Philipp, et al. Cochlear implantation for single-sided deafness: observations in poor performers. *Annals of Otolology and Neurotology*, 2018, 1.01: 018-022.
- Niparko JK, Tobey EA, Thal DJ, et al. Spoken Language Development in Children Following Cochlear Implantation. *JAMA*. 2010;303(15):1498–1506. doi:10.1001/jama.2010.451.
- PAUL, Peter V. *Language and deafness*. Jones & Bartlett Learning, 2009. s. 15.
- SMITH, Richard JH, et al. *Deafness and hereditary hearing loss overview*. *GeneReviews*, 1993.